

WALAFRIDI STRABI

FULDENSIS MONACHI

EPITOME COMMENTARIORUM RABANI IN LEVITICUM.

(Colvenerius, Opera Besti Rabani Mauri.)

PRÆFATIO.

Sequentis libri, id est Levitici, brevissimam annotationem ego Strabus, tradente domino Rabano abbate, viro in multis scientiæ divinæ eloquiis spectabiliter adornato, quantum tenuitas ingenio mei permittebat, abbreviare curavi, ut quia memoriæ tenacitatem in me non cognosco, saltem ad putatia glossularum recurrens, aliquam eorum quæ mihi tradita sunt partem recognoscam. Sed quia nequam hoc a notitia aliorum abscondere a, valde obsecro te, quicumque legeris, si quid in eo secus quam decet dictum inveneris, ut non illi qui hoc de pleno sapientiæ fonte hauriens mihi transfudit, sed meæ inertiae deputare incipias, qui potui præ inopia sensus facile deviare. Studui namque juxta fidem catholicam, quantum mihi fidei auctor concedere dignatus est, quæ mihi in me seminata sunt ad alimentum animæ meæ recondere. Erat autem in hujus libri expositione ductor Hesychius, Hierosolymorum presbyter, fidei integer, et veritate suffultus cum cæteris sanctis doctoribus. Lege feliciter.

CAPUT PRIMUM.

VARIERA, id est Leviticus, quasi oblatorius sacerdotialis liber. Hunc librum superiori adherere manifesta ratio probat, quia in eo illud tabernaculum construetur, de quo ista quæ in libro [Exodi] servanda jubentur, præciperentur. Quod tabernaculum Ecclesiam vel sanctam Scripturam signat, de quibus nobis omnis sanæ doctrinæ plenitudo ministratur. Porro quod dicitur Dominum vocasse Moysen de tabernaculo testimo.ii, signat quod Dominus doctores Ecclesiæ in Scriptura sancta Ecclesiæ disciplinis ad fidem instruit salutem, qui loquuntur filiis Israel, id est fidelibus consilium salutis imponunt « homo qui obtulerit hostiam. » **Nominem** dicit ut ille qui digne Deo vota cupit offerre, ratione insita sibi bene utatur, ne jumentis insipientibus assimiletur. Hostia dicitur inde quod ad ostium tabernaculi ducebatur, et ibi Domino offerebatur. « De pecoribus, » id est operibus actualis vitæ quæ secundum carnem fiunt; in sequentibus enim de vita contemplativa facit mentionem, ubi de volucribus tractat. « De bobus et ovibus. » In bobus opera bona quæ fratribus impendantur, in ovibus opera simplicitatis quibus ab omni læsione cessatur acci-

A pimus. Unde Dominus dicit: « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (Math. x). » Ac si dicat, « prudentes, » ut opera misericordie fratribus impartiat; « simplices, » ne quem voluntarie lædatis. « Offerens victimas. » Victima dicitur, qui vinciebatur et occidebatur pro victoria, offerebatur, et significat omne opus bonum quod Domino offertur. « Si holocaustum ejus fuerit oblatio. » Holocaustum est totum concrematum et ea opera signat quæ ex omni parte Deo digna indicantur. « De armento, » id est, de multitudine bonorum operum. « Masculum immaculatum, » id est illud opus in quo nihil sit fragile et feminea mollitia tepens. « Anniculus, » id est perfectum et probatum tale sacrificium, « ad ostium tabernaculi, » est applicandum, id est

B ad doctrinam et exempla sanctorum Patrum, apostolorum videlicet et cæterorum. « Ponit manum suam super caput hostiæ, » qui initio bonæ voluntatis stultis bonorum operum insistere non tardat, sicque proficiat ad remissionem peccatorum. « Immolabitque vitulum coram Domino. » Vitulus, quia juvenis est, docet opus Domini lætitia spirituali agendum. « Filii Aaron, » qui offerunt, Christiani sint et fideles, quos Petrus apostolus genus electum, regale sacerdotium vocat (I Petr. ii). Sicut enim Christus est et pontifex et hostia, ita Christiani et per se et in se hostias spirituales offerre debent. Sanguinem offerunt, id est animam suam, quia in Genesi sanguis anima carnis vocatur. Funditur circa altare. In memoria incarnationis Christi omne opus bonum perficitur. Unde Dominus dicit: « Hoc quotiescunque feceritis, in meam commemorationem facite. » De quo altari superius dicitur: « Altare de terra facietis mihi. » — « Quod est ad ostium tabernaculi, » quia in ingressu fidei statim de fide incarnationis Christi imbuimur. Detrahitur pellis, Jam divitiarum et facultatum superfluitas imminuitur ut eo liberius hostia boni operis immoletur. Quas divitias in Job pellis nomen ostendit dum dicitur, « pellem pro pelle (Job. ii), » etc. Artus in frusta conciduntur, dum singuli sensus in corpore ad servitium Domini præparantur.

Strues lignorum componitur, dum Petri et Patrum exempla ad imitationem assumuntur. Ignis subjicitur, dum Spiritus sancti gratia bonum opus consecratur. Caput est principalitas mentis, in jecore

• Deest aliquid.

omne desiderium accipitur. Dicunt enim philosophi A
 jecur caloris ad digerendos cibos et desiderii esse
 radicem. « Intestinis et pedibus lotis. » Intestina simo
 sordent, in quo sordidæ cogitationes monstrantur.
 Pedes, qui sæpe immunditias tangunt, ea opera si-
 gnant quæ nequaquam a carnalibus negotiis sepa-
 rari possunt. Sunt tamen et hæc et illa aqua com-
 punctionis emundanda, et ita sacrificio Domino co-
 aptanda. Hujusmodi hostiam dum quilibet offert sa-
 cerdos est Domini, quia Dominus de manu ejus
 suscipit odorem suavitatis, dum talibus sacrificiis
 delectatur. « Quod si de pecoribus oblatio est, » etc.
 In hœbus fortia opera; in ovibus simplicitatem vitæ;
 in capris penitentiam peccatorum accipimus.
 De holocausto et anniculo absque macula supra
 diximus ad latus altaris quod respicit ad aquilonem
 præcipitur immolari, ut in commemorationem Chri-
 sti omnia fiant, sicut omnes postulationes per Domi-
 num nostrum Jesum Christum nos implorare confi-
 dimus, post petitionem addentes, Per Dominum no-
 strum Jesum Christum, etc. Plaga aquilonalis, quasi
 sole longinquo obscura, hoc designat quod quidquid
 homo in hac vita laborat, nescit quanto apud Deum
 pretio æstimetur, nisi quod spei firmitas sperare do-
 cet. Nam hinc scriptum est: « Sunt justi quorum
 opera in manu Dei sunt, sed nescit homo utrum
 amore dignus sit an odio (*Sap. III, Eccli. IX*). » Ali-
 ter, aquilo gentes significat quæ in frigiditate incre-
 dilitatis torpuerunt. In omni autem opere illius pro-
 pitiationis nos memores esse convenit, quia Christus
 gentilitati consuluit, liberans eam a Domino diaboli
 qui se in laeribus aquilonis sedere gloriabatur. De
 sanguine et de altari dictum est. Dividuntur mem-
 bra, dum discretio recta in omnibus virtutibus cu-
 stoditur. De capite et cæteris quæ offerenda sunt et
 de lignis, et igni, et sacerdote supra jam dictum
 est, « Si autem de avibus holocausti oblatio fue-
 rit, » etc. Hactenus de activæ laboribus disputavit,
 nunc de contemplativæ vitæ puritate subjungit. Tur-
 tur, qui mortuo socio alii non jungitur, casitatem
 designat; columba autem, quæ arbori insidens et
 aquam inspiciens, accipitris prævidet adventum,
 simplicitatem et cautelam: sanctæ enim animæ in
 arbore, id est in celsitudine virtutum requiescentes
 in aqua, id est meditatione divinæ legis, antiqui
 hostis morunt insidias præcavere. Retorquetur caput
 ad collum, ut Christus, licet divinitate præmineat,
 nullius fidelis æstimatione ab unitate Ecclesiæ, quæ
 est corpus ejus, separetur. Aliter, dum in te coelestibus
 appropinquas, curam carnis, unde firmitus consi-
 stere possis, penitus non omittas. Quamvis enim
 Apostolus dicat: « Carnis curam non feceritis in de-
 sideriis tantum (*Rom. XIII*), » alias dicitur: « Quis
 unquam carnem suam odio habuit (*Ephes. V*)? »
 « Rupto vulneris loco decurrit sanguis super crepidi-
 nem, » vel « basim altaris, » ut alia editio dicit, dum
 patefacta bona intentione, vita omnis juxta evangeli-
 cam doctrinam consecratur. Vesicula, quæ semper
 humidum videtur, et peana, lenitatis radices, proji-

ciontur propter altare ad orientalem plagam ubi cr-
 neres effundi solent, dum omnis tumor superbiæ et
 lenitatis vanitas propter Christum in memoria origina-
 nostre, ubi corruptionem intelligimus nostram,
 comprimitur, ut sine malitiæ admixtione oblatio pu-
 ritatis contemplativæ perficiatur, ne plus sapiamus
 quam oportet (*Rom. XII*), et ne quid indignum his
 adungere tentemus. Ascella est pars in qua alæ
 junguntur corpori. Ascellæ frangi non ferro dividi
 jubentur, ut in ipsa Dei contemplatione nihil ferro
 doli et schismatis impetatur, aut investigetur, sed
 manu, id est simplicitate intelligentiæ quam Domi-
 nus concessit observandum, et in servitio Domini
 offerendum suscipiatur. Cætera quæ de his subjun-
 guntur in superioribus dicta sunt.

CAPUT II.

« Anima cum obtulerit oblationem sacrificii Do-
 mino. » Et animam pro toto homine ponit, sicut
 Jacob descendisse in Ægyptum cum animalibus se-
 ptaaginta loquitur, etc. Ideo animam dicit, quia de
 spiritualibus est locuturus. Spiritualis enim intelli-
 gentia animi non corporis capacitate percipitur. Sa-
 crificium est quod in pane et in fructu terræ Do-
 mino offerebatur. Similia enim omni genere panum
 nobilior, panis autem omni cibo validior, sapien-
 tiam divinam signat, quæ alias auro, quod omnibus
 metallis est pretiosius, comparatur; quam Isaias in-
 ter Spiritus sancti dona primam nominavit, et Do-
 minus in numero beatitudinis, inferioribus enumera-
 tis, in loco posuit perfectionis dicens: « Beati paci-
 fici, quoniam filii Dei vocabuntur (*Math. V*). » Major
 enim sapientia non est quam meritis virtutum Dei
 effici filium. Oleum charitatem et misericordiam so-
 nat, sine quibus sapientia perit, hoc ipsum ubique
 in sequentibus signat. Thus orationem assiduam in-
 dicat. « Si quis enim, ait Jacobus apostolus, intelliget
 sapientiam, postulet a Deo et dabitur (*Jacob. I*), » etc.
 Hæc ad filios Aaron offerri jubentur, ut cuicumque
 Deus scientiam intelligendi præstiterit, cum magi-
 stris spiritualibus conferat, ne forte insidias diaboli
 orans incidat. Nam et Paulus cum per revelationem
 Dei didicerit Evangelium, descendit tamen, ut ipse
 testatur, ad apostolos et contulit cum illis, ne forte
 in vacuum curreret aut cucurrisset (*Galat. III*).
 « Quorum unus, » et cætera. Unus pro unitate fidei
 accipitur, et Paulus dicit: « Unus Dominus et una
 fides (*Ephes. IV*), » etc. Idem et alibi: Rogo, inquit,
 vos ut idem sapiatis et unum omnes dicatis (*Phil. II*).
 Pugillus plenus immolatur ut quisque quantum
 capere potest scrutari conetur, ne plus tentet quam
 potest continere. Pars similæ et olei immolatur, to-
 tum autem thus, quia sapientiæ et charitatis et mi-
 sericordiæ nequaquam in hac vita perfectio in san-
 ctis aliquibus impletur. Paulus enim dicit: « Ex
 parte cognoscimus, et ex parte prophetamus (*I Cor. XIII*). »
 Et de charitate: « Major autem charitas est
 his, » quia videlicet in hac vita cum spe e. fide per-
 fici non potest, sed permanet in futuro perficienda.

Et de misericordia dicit ultra vires velle. Ideo hic non perficitur, quia quod facere non possumus, velle debemus. Thus autem totum incenditur, quia sine intermissione orandum est, ut videlicet omnia quæcunque facimus, in nomine Domini faciamus. Ponitur [memoriale] super altare, ob memoriam Domini-cæ incarnationis, ut supra dictum est. Reliquum sacerdotibus datur. Huic concordat quod fragmenta quæ turbis superfuert, apostoli collegerunt, ut quæ minores intelligere non valent, majoribus sumenda reseruent.

« Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de simila, panes scilicet absque fermento conspersos oleo. » Clibanus uterus est Virginis, ubi panis qui de cælo descendit sancti Spiritus operatione nobis præparatus est ad salutem. Dum de his tractes, de simila panes, id est doctrinæ evangelicæ firmitatem adhibe, absque fermento, id est, sine erroris amaritudine. Unde Dominus dicit : « Attendite vobis a fermento Phariseorum (*Matth. xvi*), » id est malitiosa eorum doctrina. Ipsi panes sint conspersi oleo, hoc est ipsa inquisitio et sapientiæ investigatio misericordiam et charitate condiatur; lagana azyma oleo lita est panis, lata et tenuis, quæ quantum a panis distat firmitate, tantum lex et prophetarum narratio infirmior est Evangelii claritate et apostolorum scientia, quæ tamen oleo lita est, quia in præceptis legis charitatis observantia, et misericordiam effectus mundatur, et prophetæ de ventura misericordia advenientis Christi et charitate præ sagabant. Oblatio de sartagine de simila conspersa oleo fieri jubetur. Sartago, quæ media est inter ignem et cibos, firmissimo robore contra ignem tuta, et quædam mollia indurat, quædam vero dura emollit, crucem Christi significat, quæ mediatrix erat, quia cibum sustinebat, et per eam calor passionis incendebatur. Nisi vero panis in illa cælestis torreretur, ejus mysterium corporis nullatenus ad salutem humani generis panderetur. Tota enim dispensatio incarnationis ejus ad crucis spectabat consummationem. Unde illi omnis creatura nostra [subjicitur] propter virtutem crucis. Nam Apostolus : « Factus est, inquit, obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod et Deus illum exaltavit, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum (*Phil. ii*), » et cætera. Cujus crucis virtus quædam corda dura in lenitate mansuetudinis edomavit, quædam vero mollia et infirma virtute stabilitatis erexit, ut utraque Christi corpori sociaret. Inde si quid tractandum sit, similia sapientiæ et cum vera charitate inquiretur. De fermento jam diximus. Dividitur minutatim, cum singulæ passionis ejus species dignæ recensentur. Hoc est, quid valeat proditio, flagellatio, spinarum impositio, colaphorum irrisio, et cætera lujusmodi. Sacrificium de craticula, de morte Christi est disputatio digna; sicut enim subter sartagine validus ignis accenditur ut cibus excoquatur, sub craticula

A autem 'consumptionis carbones subjiciuntur : ita etiam vis passionis cruce Christi carnem assavit, et his peractis mors eam momentanea suscepit ut hujus mortalis vitæ eam exueret qualitate. Unde cum fuerit disputandum, similia oleo conspergatur, manibus sacerdotis tradatur, memoriale incendatur, quod superest sacerdotibus relinquatur; de quibus omnibus supra jam diximus. « Omnis oblatio quæ offertur Domino absque fermento fiet, » id est, omne opus servitutis Dei malitia alienæ careat doctrinæ. Nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino. Mel dicitur philosophicæ dulcedo sonoritatis, qua instabiles ad sensus pravos illiciunt. Primitiæ eorum et munera offeruntur tantum, quia elementis litterarum et liberalium artium instrumentis, quæ philosophi repererunt, ad utilitatem sanctæ utendum est Ecclesiæ, non tantum eorum theologiæ falsæ in munera Domino replicandæ nec eorum disputationibus de divinis investigandum. « Quidquid obtuleris sacrificii sale condies. » In omni opere bono sapientiæ divinæ suavitatem nos adhibere hortatur. Munus primarum frugum de spicis virentibus offertur, dum alicujus inchoatio bonæ operationis et disciplinæ Domini gratiæ commendatur, dum nec per se ad maturitatem, id est ad perfectionem, pervenerit, igni quoque Spiritus sanctus debet emundari, et confirmari debet : et confringi in farris morem, id est, litteræ velamine adaperto, ipsa disciplina statim initio medullitus investigari ad similitudinem perfectæ sapientiæ. Sunt enim quædam quæ omnimodis interiorem, non exteriorem sensum, recipiant. De oleo et thure, et sequentibus jam dictum est.

CAPUT III.

« Quod si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, si voluerit, de bobus marem seu feminam immaculatam offeret. » Holocaustum quod totum incendebatur summorum et maximorum opera significat, sicut est virginitas, de qua dicitur : « Qui potest capere capiat (*Matth. xix*), » et omnia relinquere perfectionis est, sicut dicitur illi diviti : « Si vis perfectus esse (*Ibid.*), » etc. Hæc paucorum sunt. Unde et masculus tantum offerri præcipitur; hæc autem pacifica utriusque sexui, videlicet firmis et infirmis, offrenda sunt, quia quidam de bobus, id est fortibus operibus, offertur : quidam de ovibus, id est de simplicitate vitæ, offerunt munus : utrumque autem sine macula, videlicet erroris et vitiorum depositione. Manu super caput et introitu tabernaculi et sanguine et altari jam dictum est. Adeps qui operit vitalia, id est cor et ei adhærentia, quia in corde ratio esse dicitur, iram signat aut aliquem appetitum desiderii quod intrinsecus nutritur, quia anima rationalis, concupiscibilis, irascibilis dicitur. Quando enim irasci contigerit, debet Domino offerri, ut pro Domino fiat ne peccetur in ipsa commotione sic, etc. « Renes, cum adipe quo teguntur ilia, » desiderium coitus signant, qui Domino offeruntur

dum non propter luxuriam nuptiæ, sed pro amore sobolis suscipiuntur. « Reticulum jecoris, » quia jecur cibos digerere dicitur, desiderium gulæ significat, quod per abstinentiam Domino est offerendum, ut cum cæteris etiam virtutibus parcimoniæ virtus immoletur. Quæ tres species intestinorum ubi in proximis capellis inveniuntur, in eodem sensu intelliguntur. De ovibus hostia pacificorum offertur agnus, dum quilibet simplex innocentiam suæ Domino exhibet vitæ; cujus etiam cauda, id est usque ad finem perseverantia in bono, offerri præcipitur, etc. Intestina ut supra. « Filii Aaron » doctores sunt, quorum ministerio fidelium dona Domino offeruntur. Capra in oblatione est dum quis per pœnitentiam Domini placationem curaverit sibi advocare. De ejus sequentibus sicut de superioribus accipitur: Quod vero in singulis dicitur, « lignis igni superpositis, » non ita intelligendum quod Spiritus sanctus inferior sit operibus nostris, sed quia ipse fundamentum sit in singulis, et quia ejus auxilio ante Dei oculos sublevantur. « Omnis adeps Domini erit jure perpetuo, » id est, omne desiderium nostrum in Domini obsequio conservatur. « Jure perpetuo » dicit, non quod ipse ritus victimarum perpetuus esset, sed quod in significatione figurabat perpetuum. In omnibus generationibus, id est usque ad finem sæculi: in cunctis habitaculis, id est in omni proposito sive in ordine apostolorum, clericorum, monachorum, laicorum. « Nec adipem, nec sanguinem omnino comedetis, » ne quis sibi vivat et suis desideris obsecundet. Quod sanguis in pecoribus, hoc anima in hominibus facit. Anima autem ipsa vita est, et principaliter vita de ratione constat: totum autem quod in nomine ratio operatur, ad Domini gloriam exhibendum.

CAPUT IV.

« Anima cum peccaverit, » etc. Duo capitula hic in primis convertit de quibus plenius in proximo narrat: ideo dicitur « anima, » id est sive sacerdos, sive tota congregatio. « Si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, » etc. Si hæc supra sacerdote vero, oleo Spiritus sancti uncto, Christo videlicet, intelligere voluerimus, possumus dicere quoniam patienter suffert peccantes ut revertantur. Paulus enim dicit: « An nescis quod patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? » (Rom. ii.) Quod ideo peccare dicatur, cum penitus sit sine peccato, quia feriendis peccatis sæpius non statim insistit. Peccator enim, videns se differri, pertinacius peccat. Vel peccare sacerdos noster dicitur propter membrorum suorum infirmitatem. Pro quibus peccatis, id est et eorum, qui non cognoscentes Dei patientiam, peccant, et membrorum suorum, offert, vitulum, se ipsum videlicet, immaculatum, ab omni delicto; qui immolatur ad ostium tabernaculi, id est juxta quod docent apostoli et cæteri doctores, ejus passio peracta est. Pōnit manum suam super caput ejus. Ipse quidem, cum sit sacerdos et hostia potestatem habens po-

lendi animam suam et iterum sumendi eam Joan. x). Immolabit coram Domino, quia in omnibus Patris cooperantis voluntatem implevit, contulit sanguinem in tabernaculum, quia, ut Apostolus ait: « Ut appareat nunc vultui Dei pro nobis (Hebr. ix). » Tinxit digitum in sanguine, totum scilicet opus suum in passione complevit. Dixit enim: « Consummatum est (Joan. xix). » Septies aspersit, remissionem peccatorum et gratiam Spiritus sancti donavit. « Contra velum » sanguinem sparsit, id est carnem suam inter nos et sanctuarium divinitatis mediatricem fecit. Sanguine tinxit digitum, clavibus vulneratus, latere perfossus, etc. Posuit super cornua altaris thymiamatis sanguinem. Altare thymiamatis angelicæ sunt virtutes odore virtutum superabundantes. Si aliqui homines cœlestibus fulgent virtutibus, quanto magis hi quorum vita extra rectitudinem nunquam exorbitat, quorum numerum redintegravit dum nos redemit. Sic et Apostolus ait: « Pacificavit sanguine suo non solum quæ in terris sunt, sed etiam quæ in cœlis (Coloss. i). » Reliquum sanguinem fudit ad basim altaris: qui ipse in corpore suo altare est pro peccatoribus, et infirmis, et jam sanguinem fudit humani generis populis, ut et intus angelis et nobis prodesset extrinsecus. In introitu tabernaculi fundit, quia ipse est ostium. De interraneis supra diximus, quod diversa desideria signent. Quia vero quædam horum in Christo non inveniuntur, ut est cupido libidinis, generaliter dicamus quod omnia desideria ejus in nostram salutem proficerent, sive sitiret, sive esuriret, dormitum iret, vel aliud quod secundum hominem quem suscepit appeteret. Adolevit ea super altare holocausti, dum jure omnia perfecit et in sui memoriam celebranda commisit. Caput cum intestinis, pellis cum carne et pedibus, simul comburuntur. Quia caput Christi Deus, Christus enim Deus et homo. « Cum intestinis », id est anima rationali. « Et pelle, et carne, et pedibus, » id est carnis substantia pro nobis est passus, unus est Deus indivisibilis. Ibi et fimus comburitur, quia peccata nostra portabit, quæ ipse non fecit. Extra castra, id est extra portam passus. In loco mundo, mundavit enim nos a peccatis, ubi cineres effundi solent, id est ubi æstus facinorum nostrorum ejus redemptione extinctus est. Concremantur super lignorum struem, id est juxta quæ prophetæ prædixerunt plenitus explevit. Ad singula enim quæ dicuntur, evangelistæ subjungunt: « Ut impleretur quod dictum est (Joan. xix). » Porro peccatum omnis turbæ flebile signat Judæorum duritiam. Condemnantes enim Jesum clamaverunt: « Non habemus regem nisi Cæsarem (Matth. xxvii). » Et: « Sanguis ejus super nos, etc. (Ibid.) » Quod non sicut sacerdotis peccatum est, quia per ignorantiam et imperitiam eorum evenit. Quibus Petrus dicit: « Scio quia per ignorantiam egistis sicut et principes vestri », etc. (Act. ii). Ex quibus aliqui, postea intelligentes peccatum suum, obtulerunt vitulum, id est in crucifixum crediderunt secundum omnem verita-

tem passionis ejus. Posuerunt seniores populi manus super caput ejus, quoniam Christum principes sacerdotum et scribæ morti addixerunt. Quod in hoc vitulo intestina, quæ desideria signant, similiter sicut et in superiori offerri jubentur, hoc videtur ostendere quod eadem desideria quæ Christus pro salute habuit nostra, nobis pro nobis et fratribus commendavit habenda. Cætera omnia quæ de vitulo dicuntur, ad superiorem sensum spectantur, ut sicut in eo faciendum præfigurabatur, ita in hoc credendum intelligatur. « Si peccaverit princeps », id est, qui voluntatem Domini scit, cui potestas et virtus scientiæ a Domino collata est; « per ignorantiam », id est per negligentiam, offerat hircum, hoc est pœnitentiam fortem. Princeps hircum offert, animam quamlibet de populo capram, quia « qui scit voluntatem domini sui, et non facit, vapulabit multa; qui vero nescit, vapulabit pauca (Luc. xii). » « Potentes potenter tormenta patiuntur (Sap. vi). » Hoc est enim facere fructus dignos pœnitentiæ (Matth. iii), ut juxta qualitatem culparum pœnitentia extendatur. « Ponit manum suam super caput ejus, » cum initium pœnitentiæ operis exercitio ornat. In loco ubi mactatur holocaustum, ibi et hostia pro peccato mactatur, quia ipso Domino, cui summa opera offeruntur pœnitentia placet. Tingit sacerdos digitum in sanguine et tangit cornua altaris, quia Christus oblationem pœnitentiæ redemptionem quam in crucis cornibus fecit suscipit: Dicit enim discipulis: Hic calix pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum (Matth. xxvi). Altare ipsius signat passionis memoriam; cornua ejus, cornua crucis in qua nostra redemptio peracta est. Sanguis funditur ad basin altaris, quia in initio evangelicæ prædicationis prædicavit Dominus pœnitentiam, sicut in Evangelio legitur. De intestinis ut supra, ut omniæ desiderium Domino offeratur. Rogat sacerdos pro principe. Christus rogat secundum humanitatem, quia Patri ostendit formam quam pro nobis suscepit, et quotidie propitiatio pro nobis. Sive metonymice dictum est, rogat quasi rogari facit. Illo enim donante pro nobis peccatoribus rogant sancti, quod et quotidie imploramus. Si anima de populo terræ peccaverit, id est persona et scientia minor faciliori pœnitentia solvitur. Cognoscit peccatum suum, sive instinctu divino sive doctorum monitu. Cætera omnia ut supra. Ovem de pecoribus offert, qui simplicitatem vitæ Domino immolat. Omnes hæ hostiæ immaculatæ esse jubentur ut nihil fictum sive in pœnitentia sive in operibus exhibeatur, ut sic præterita deleantur ne defenda committantur. Cremabat super altare incensum Domini. Quoniam in memoria incarnationis et passionis Christi fiant, et ita erit Domino acceptabile munus. Cætera ut supra.

CAPUT V.

« Si peccaverit anima et audierit vocem jurantis, » et reliqua. Quisquis conscius est peccatorum alterius,

A si consenserit vel astipulando, vel etiam non judicando, cum ipso qui fecit reverse esse [f. reum se esse] non nesciat. Non solum enim qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus digni sunt morte. « Anima quæ tetigerit immundum aliquid, etc. » Plures species habuere Judæi in quibus hominem contaminari putabant, ut sunt animalia non ruminantia, vel ungulam non dividantia, vel unum e duobus non ambo facientia. Cujus superstitionis eos arguit Dominus: Erratis, inquit, nescientes virtutem Dei (Marc. xii). Non enim quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod exit de ore, etc. (Matth. xv). Jubet autem non consentire peccatis, sive a diabolo ingerantur, ut est invidia et odium, superbia, etc., quod est a bestia occisum esse, sive ab ipso homine sumant originem, diabolo incentore, ut est libido et gula, et reliqua, quod est, per se mortuum esse. Reptile etiam peccatum terrenis sordibus inhærens vocat. Obluta dicitur anima vel negligentia vel contemptu: Qui enim parva negligit, paulatim defluit et ad majora delabitur (Ecccl. xix). « Si tetigerit quidquam de immunditia hominis, » et reliqua. Qui enim seminis fluxum patiebatur, cum omnibus quibus utebatur pollutus judicabatur, sic et de mensuro mulieris. In horum tactu prohibet nos alicujus communicare peccatis. « Postea cognoverit, » sive instinctu divino, seu admonitione alterius, « subiacebit delicto, » id est ut pro delicto pœnitentiam agat. « Anima quæ juraverit et protulerit labiis, » et reliqua, id est si malum quid se facturum juraverit, vel si bonum cum juramento devoverit, et non perfecit, rea est delicti. In hoc Herodes deceptus est quod male filiæ spondit jurando et pœnis [f. plenius] lapsus est ipsum malum perficiendo. Hæc qui fecerit offerat agnum vel capram, id est innocentiam vitæ, ut Apostolus præcepit. « Qui surabatur jam non furetur (Ephes. iv); » id est qui prius nocuit, jam innocentem vivat. Vel capram offerat, id est strictam pœnitentiam agat, ut Christus verus sacerdos illi propitiatio fiat. Si autem pecus offerre non poterit, id est fortem pœnitentiæ castigationem in jejuniis, in vigiliis et indumento cilicii, et cætera, quæ ad hoc pertinent, « offerat duos turtures vel duos pullos columbarum, » id est sæculum relinquat, qui turtur solivagus est; et castitatem sectetur, et in monasterio vel eremo simpliciter vivere contendat, gemitum pro cantu habens sicut columbæ, ut peccata defleat, et pro æternæ vitæ desiderio suspiret, quod est etiam, « unum pro peccato et alterum in holocaustum » offerre. « Da it eos sacerdoti, » Christo videlicet suam devotionem commendat. « Retorquebit caput ejus ad pennulas, » et reliqua. Quia penna sublevat avem, præcipit ita mentem ad contemplationem copulari ut curam carnis necessariam non omittat, ut supra diximus. Aspergit parietem altaris sanguine, dum vitam suam Christi offert miserationi. Reliquum sanguinem fundit ad basin altaris, dum quidquid in vita sua gerit, evangelicæ subdit doctrinæ. Rogabit pro eo sacerdos, id est Christus ipse homo, sacerdotis membrum, qui

Domino offert hostiam laudis. Quod si etiam sæculum non potest relinquere, nec ea quæ diximus adimplere, offerat simillam decimam partem ephi. Ephi tres habet modios et significat scientiam sanctæ Trinitatis. Offert de ea decimam partem dum in humanitatem Christi, quam sibi sancta Trinitas associavit, perfecte confidit. Denarius enim perfectionis est index. Non mittit in eam oleum nec thuris aliquid. Qui enim tam infirmus est ut perfecte penitere non norit, spirituali lætitia fiducialiter uti non potest, nec in oratione sua confidere, quia nescit qualiter Domini misericordia erga illum pateat, sicut propheta dicit: « Quis scit si convertatur et ignoscat Deus, » etc. (*Joel. II.*) Tradit sacerdoti simillam, dum confidentiam ipsam Christo commendat, admonens ut quod ipse discipulis suis jussit dicens: Quoties peccaverit in te frater tuus et dixerit: Pœnitet me, dimitte; et item Petro: « Non dico tibi septies, sed septuagesies septies, » (*Math. XVIII*), sua largitate perficiat. « Qui plenum pugillum ex ea cremabit, » dum suse promissionis memor suam præstat pietatem. Nam quia pugillo litteræ formantur, firmitas promissionis per eum figuratur. « Reliquam partem ipse habebit in munere, » quia totum commendatur ejus clementiæ. « Anima si prævaricans cæremonias, per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata peccaverit, » et reliqua. Id est plurimade sanctificatis, quæ reliquo populo usurpada non erant, sicut de unguento et thymiamatis compositione fieri prohibetur, et de quibusdam immolatis jubentur tantum mares de semine Aaron vesci; de aliis autem uterque sexus. Pro hujusmodi transgressionibus hæc secundum historiam ita jubentur, nobis autem præcipitur ut quisquis in locis sanctis et omnibus rebus Domino consecratis maxime in Eucharistiæ tractatione, rectum excedat, « Offerat pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, » id est in redemptionem, quæ per humanitatem Christi facta est, pœnitendo confidat. « Qui enim potest duobus siclis, » vel « pro siclis, » ut LXX transtulerunt. Binarius numerus duo significat præcepta charitatis, a quibus ad quinquagenarium, id est ad gratiam sancti Spiritus, perveniamus. Frustra enim pœnitentia castigatur nisi cui per Spiritum sanctum præceptum charitatis servetur, ut ipse Spiritus infundatur. « Quod intulit damni restituet, » hæc est, quod peccavit, pœnitentia solvat. « Quintam partem ponet supra. » Sensus corporis sunt quinque: quicumque horum minister esset, postea in laude Domini et operis sui observantia custodiatur, etc., ut supra. « Anima si peccaverit per ignorantiam, » et reliqua. Ipsum in superioribus commemoravit et capram sive agnum offerre præcepit, nunc autem arietem docet immolare, quia nihil est pœnitentia si extra spem remissionis et redemptionis agitur Christi. « Juxta æstimationem peccati, » quia fructus dignos facit pœnitentiæ, qui, quantum deliquit cum Domini misericordia emendare conatur. De cæteris sæpe dictum est.

CAPUT VI.

« Anima quæ peccaverit, et contempta Domino, » et reliqua. Contemnit Dominum, qui negligit emendare, et non intelligit ab ipso posse manifestari et vindicari. Quicumque autem a tali duritia deceptus, Domino in aliquo contrarius existit, et præceptis ejus contraherit, vel si proximum scienter læserit, addat quintam partem pretii, id est linguæ confessiones. Ad linguam enim gustus, qui est unus de quinque sensibus, pertinet. Reddat (de, etc. « Et omnia integra, » id est dignam pœnitentiæ compensationem. Et offerat arietem, id est firmiter de Domini misericordia confidat et se dignum præparet ut exaudiatur. « Qui rogabit pro eo, » qui protector est omnium sperantium in se. « Inficiamus, » id est negans. Reliqua ut supra. « Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane. » De eo holocausto videtur hic dicere quo quotidie agnus unus mane, alter vespere erat offerendus. De cætero quid sit holocaustum spiritualiter supra diximus. Tota nocte usque ad mane ignis, qui in eodem altari est, ardet, quia charitas, quam Christus commendavit dicendo: « Manete in dilectione mea sicut dilexi vos (*Joan. xv*), » in cordibus fidelium usque ad mane futuræ vitæ, ubi lux perfectæ scientiæ effulgebit, flagrare debet. Vestitur sacerdos tunica, sicut David dicit: « Sacerdotes tui induantur justitia (*Psal. CI*). » Vestitus et feminalibus lineis, dum continentiam pudicitie conservat, sicut Dominus ait: « Sint lumbi vestri præcincti, » et reliqua. (*Luc. XII*) Pōnit cineres juxta altare, dum consummationem honorum operum Domino commendat, ut Paulus dicit: Potens est depositum meum servare, et reliqua, (*II Tim. I*) Aliter altare cordis ara intelligitur, quia charitas æterna servanda est, et consummatio laborum recondenda. Paulus dicit: « Gloratio nostra, hæc est testimonium conscientie nostræ (*I Cor. I*). » Donec esseratur extra castra, id est, donec post finem hujus vitæ in loco mundissimo, quando, Apostolo teste, « Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, » etc. (*I Cor. IV*), consumi faciat usque ad favillam, id est extra omni corruptione, in regno constituat æterno. Induitur sacerdos aliis vestibus, dum quilibet fidelis proficit de virtute in virtutem. Exspoliatur propriis vestibus, dum, quæ retro sunt obliviscens, in priora extenditur. Nutritur ignis in altari lignis mane subjectis, dum Patrum exemplis et Scripturarum sententiis in luce scientiæ et ardorem charitatis fidelium corda provocantur. Adeps est pinguedo charitatis. Simila oleo conspersa est perfecta scientia cum misericordiæ operibus. De pleno pugillo et thure supra diximus. Reliqua comedunt filii Aaron, quia pauci maxima mysteria scientiæ divinæ immolant, minores vero inferiora incarnationis Christi vel cæterorum mysteria percipiunt. Quæ in loco sancto comeduntur sine fermento, id est intra sanctam Ecclesiam absque philosophicis et Judaicis superstitionibus. Mares tantum illis utuntur, id est firmiores et mollitiæ cupi-

ditatum minus consentientes, ad sancta admittuntur. « Omnis qui tetigerit illa, » id est qui fide pura et vera dilectione sanctis se dignum præbet, « sanctificabitur, » sanctitate et perceptione salutis. Offeret Aaron cum filiis suis in die unctionis suæ decimam partem ephi similæ, quia in sua incarnatione Christus, quando humanitas uncta est oleo lætitiæ decimam partem ephi, quæ habet tres modios, id est plenitudinem honorum operum in scientia fidei sanctæ Trinitatis, fidelibus servandam constituit. « Medium ejus mane et medium vespere. » Mane quidem ante præsidem stetit damnandus ad mortem, vespere vero, consummata passione, positus est in sepulcrum. Quæ similia oleo conspersa in sartagine friget et calida offertur, quia passio Christi propter nimiam charitatem qua dilexit Deus mundum in cruce peracta est. Quod calida « offertur in odorem suavissimum Domino, » id ostendit quod pro nostra passus dilectione, « nunc apparet vultui Dei pro nobis, ut sit propitiatio nostra (Hebr. 12). » « Sacerdos qui patri jure successerit. » Christus successit pontificio legali, et evangelica sacramenta legalium cultui victimarum. « Omne enim sacerdotum sacrificium igne consumitur, nec quisquam comedit ex eo. » Christus enim, cum sit Deus et homo, pro nostra salute natus et passus, humanæ separationis discretionem non debet separari, sed integre omnis dispensatio incarnationis ejus Spiritus sancti est cognitioni commendanda et fide sincera tenenda. « In loco ubi offertur holocaustum, immolatur sacrificium pro peccato, » quia fructus bonæ pœnitentiæ ad sanctum perfectionis sanctorum ducit: Petrus namque et David, et cæteri sancti, post lapsum pœnitentes, creduntur in pristino recepti fastigio, et ideo « sanctum sanctorum, » dicitur. Sacerdos comedit hostiam in atrio tabernaculi. Christus recipit pœnitentiam in Ecclesia: nisi enim ipse receperit et per remissionem quam contulit remittat, non erit acceptabilis Deo. « Quidquid tetigerit ejus carnes, sanctificabitur. » Pœnitentiæ opera sunt jejunia, vigiliæ et plurima alia, quæ quisquis, licet extra discretionem pœnitenti cessit, fecerit, certa mercede donabitur, sicut sancti sæpe se sic castigant, quasi maximis sint involuti peccatis. « Si de sanguine ejus vestis fuerit aspersa, » etc. Id est, e vita pœnitentis substantia ejus corporis maculabitur, per baptismum quod in Ecclesia susceperit debet spem habere electionis. Nisi enim prius recte fuerit baptizatus, pœnitentia non erit emendatus. Per baptismum enim et præterita dimittuntur et de futuris, præcedente pœnitentia, indulgentia præparatur. « Vas autem fictile in quo cocta est confringetur. » Si post remissionem per pœnitentiam concessam fragilibus se operibus infixerit, jam Domini judicio timeat se puniendum. Vas ergo æneum defricatur et aqua lavatur, id est, si in soliditate virtutis et constantiæ persisterit, igne Spiritus sancti et compunctione lacrymarum mundabitur. Omnis masculus, ut supra. « Hostia enim quæ cæditur pro peccato, » etc. Hic videtur

A dicere de vitulo quem supra pro peccato offerri jussit, de quo in suis locis dictum est. « Non comedetur, sed igni comburetur. » Cum Christus pro peccatis nostris sit passus, non debet dentibus minui, ut videlicet pro suis mortuus dicatur peccatis, « quia peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (1 Pet. 11), » sed scientiæ sancti Spiritus commendandum est illud mysterium et fide plena laudabiliter exhibendum.

CAPUT VII.

« Hæc quoque est lex hostiæ pro delicto. » Delictum potest quod in divinis rebus delinquitur nuncupari, peccatum vero contra homines. Delicti autem remedium perfectioni ex integro devotorum per veram pœnitentiam acquiritur. Fundetur sanguis ejus per gyrum altaris, ut vitæ ejus ad imitationem Christi penitus inclinetur. De cauda et intestinis supra dictum est, similiter de masculo. « Ad sacerdotem qui eam obtulerit pertinebit. » Ad Christum, qui se obtulit pro nobis, pertinet actio nostra ut per eum nos veniam imploratuos speramus. « Sacerdos, qui offert holocausti victimam habebit pellem ejus. » Pellis exteriorem substantiam significat, quæ Christo, id est membris ejus, in eleemosyna largienda est, ut sic perficiatur pœnitentia. Dominus namque dicit: « Quoad fecistis uni de minimis meis, mihi fecistis (Math. xxv). » « Et omne sacrificium similæ quod coquitur in clibano, » etc. Id est omnis ratio de incorporatione, vel passione, vel morte Christi ipsi commendetur, nec de his temere sentiantur. C « Sive oleo conspersa, sive arida, » id est, si ejus sit scientiæ, qui placiditate eloquentiæ redundet, vel cui eleemosynam faciendi suppediit facultas; sive in infirmiore sit scientia, qui tarditate verborum torpeat vel substantiæ subsidio careat largiendæ. « æqua tamen mensura dividetur per singulos. » Quia in æqualitate et unitate fidei debent omnes æquari, ut Paulus unum omnes sapere et idipsum dicere hortatur (Philip. 11). « Pro gratiarum actione » donum, qui immensitate peccatorum non cogitur pœniteri, sed pro collata sibi divina misericordia gratias agit. Offert panes conspersos oleo, id est doctrinam sequitur Patrum Novi Testamenti. Offert et lagana azyma oleo lita, id est intellectum Patrum Veteris Instrumenti. Majus est autem conspergi quam ungi oleo, quia veritatem isti prædicant eorum quæ illi ventura somniabant. Collyridas offert, id est doctrinam orthodoxorum, quorum labore libros canonicos intelligimus. Hæc omnia sine fermento, id est sine alienæ amaritudine doctrinæ. Offert panes fermentatos, id est fidei firmitatem. Nam et fermentum fidem significat, ut Dominus de muliere farinaam fermentante dicit. Unus in primitiis offertur dum in unitate fidei omne opus bonum inchoatur. « Et erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem, » quia ei fides exhibenda est per quem oblatio servitutis nostræ Patri est præsentanda. « Cujus carnes eadem die comedentur, » quia in hac vita omnem fidei perfectionem passionis Christi servare debemus et in

nobis ipsis hostiam Deo placentem exhibere : « Post mane enim vitæ futuræ, ut Salomon dicit, non est sapientia, nec consilium, nec ratio quo properamus (*Prov. xxi*). »

« Si voto, vel sponte, quispiam obtulerit hostiam, » etc. Id est, sive qui ex voto, ut monachi, et clerici, sæculique renuntiatores; sive qui subito pertractans bonum opus inchoaverit, ipsa die, id est in præsentem, et cras, hoc est temporibus vitæ suæ post concessis, ipsum opus perficiat. « Quidquid enim tertius dies invenerit, ignis consumet. » Nihil hic imperfectum relinquatur ibi, id est in vita futura perficiendum, quia « uniuscujusque opus quale sit ignis probabit; si cujus opus arserit, detrimentum patietur, » et sequentia (*I Cor. iii*). « Si quis carnes victimæ die tertia comederit, » et cætera. Si quis æstimat se in die futuræ vitæ posse perficere quod hic imperfectum relinquit, non placet Domino opus ejus, ideo damnationi obnoxius est : « Caro quæ aliquid tetigerit immundum, » etc., id est opus quod vitii inquinatur non reputetur ad profectum, neque in exemplum sumatur, vindictæ ejus, quasi igni, servatur. « Qui fuerit mundus vescetur ea, » etc. Non est dicendum quod ad priorem versum respiciat, ut mundus immundis vesci jubeatur, sed ad sequentem versum, ut mundus ea hostia vescatur a cujus carne anima immunda prohibetur. Indigne corpus Christi et sanguinem sumere prohibemur, ut in Apostolo pleniter docetur, quæ mundis tractanda jubentur. Aliter : immunda anima sacrificium Domini comedit dum quilibet non ex bona voluntate opus Dei foris simulat, ut qui seminat vel sua largitur propter arrogantiam et plurima talia. « Et quæ tetigerit immunditiam hominis, » et reliqua. Immunditiam hominis, vel fluxum seminis, vel cætera quæ ei secundum legem ad immunditiam reputantur. Vetat autem vitii non communicandum sive hominis, id est ingeniosi in malo, sive jumentum, id est hebetis et publice delinquentis. « Adipem ovis, et Bovis, et capræ, » et reliqua; id est, desiderium ad Deum simplicis et fortiter operantis et pœnitentis, non alio vertas quam sicut ille bene proposuit. « Adipem cadaveris morticini, » et reliqua; id est voluntatem per se peccatis mortui, ut Apostolus : « Vidua in deliciis vivens mortua est (*I Tim. v*); » sive ejus qui a diabolo deceptus est, ad imitationem tuam convertas. « Sanguinem omnis animalis non sumetis in cibo, » etc.; id est, vitæ nullius invidias; Apostolus enim dicit : « Videte ne si invicem mordetis, ab invicem consumamini (*Gal. v*), » sive sit spiritualis homo, sive simplex et carnalis. « Qui offert victimam pacificorum, » etc. Qui gratiarum actionem Domino solvit, libamen charitatis adjungat, sine qua nihil placet Deo. Pectusculum significat fidem et constantiam; armus, bonam operationem, quæ proprie ad Deum servare debemus. Hoc est quod ait : Cedit in partem Aaron, « Qui obtulerit sanguinem et adipem, » et reliqua. De uno dicitur, et ideo ad unum pertinet Christum fides et

bonum opus. « Pectusculum elevationis » dicitur, quia elevat nos fides; quasi diceret : hic est ritus sacerdotii Aaron ad quod unctus est, ut quæ jam dicta sunt ad illum pertineant. In monte Sinai. Sinai interpretatur *rubus* vel *tentatio*; significat istud tempus in quo tentationibus et stimulis peccatorum terimur et indigemus Dei mandatis, quæ et accipimus. De consecratione Aaron in Exodo diximus. Moyses significat vel legem, quæ Christi incarnationem prædixit, vel divinitatem Christi, quæ ejus humanitatem ad tantam gloriam provexit, sicut dicitur : « Unxit te Deus, Deus tuus oleo, » etc. (*Psal. xlii*.) Filii Aaron apostoli sunt Christi, eorumque sequaces.

CAPUT VIII

« Congregabis omnem cœtam, » et reliqua. Per passionem Christi congregatur Ecclesia ad doctrinam evangelicam. De vestimentis sacerdotum, sive ad Christum referas, sive ad quemlibet sanctum, jam supra dictum est. Linitur tabernaculum oleo, aspergitur altare cum basis et labrum, quia omne instrumentum Ecclesiæ et baptismo et gratia sancti Spiritus confirmatur. Septena aspersio ejus septiformem gratiam ostendit. Vitulus oblatus Christum significat. Super cujus caput manus ponimus, dum de ejus Divinitate prædicamus. Fundamentum altaris Doctrina est evangelica juxta quam passio Christi acta; cætera ut supra. Arietes etiam typum Christi tenent, qui duo dicuntur, quia duo sacramenta corporis sui commendant. Tangitur extremum auriculæ propter obedientiam, quia et ipse « Christus factus est obediens Patri usque ad mortem (*Phil. ii*). » Cætera omnia quæ inferius comprehensa sunt, secundum sensum quem superius sparsim de sacrificiis posuimus, sive de Christo, sive de ejus membris accipi debent, ut tamen omni causæ quod sibi conveniat adjungatur. « Tollens de canistro azymorum, » et reliqua. Panes varii in canistro sapientiæ est varietas in sancta Scriptura. Sicut enim illud de virgultis, sic hæc de sanctis sentiis compaginata, fidelibus verbum vitæ ministrat. Nam et de Christo secundum humanitatem dicitur : Puer Jesus proficiebat sapientia; et ætate, et gratia (*Luc. ii*). De panum significatione in superioribus digessimus. Quæ in altari, id est in memoria passionis Christi Deo accepta redduntur. Pectusculum de ariete in partem est Aaron, quia rectam fidem de se Christus sibi exhiberi querit. « Assumensque unguentum et sanguinem, » et reliqua. Aaron cum vestibus et filiis, id est Christus in sanctis membris, videlicet suis, gratia et infusione Spiritus sancti et in sua redemptione decoratur; nam et in ipsum Spiritus sanctus legitur descendisse. De vestimento vero ejus dicitur omnibus his velut ornamento vestiri, videlicet congregatione Ecclesiæ de filiis, ita « dedit eis potestatem filios Dei fieri (*Joan. i*). » « Coquite carnes ante fores tabernaculi, » et reliqua. Igne sancti Spiritus, juxta doctrinam apostolicam, sacramenta incarnationis et passionis Christi

fidelibus ad vitæ sustentaculum ministrantur. De canistro et panibus sæpe jam dictum est. « Aaron et filii ejus comedent eos. » Aaron, id est Christus, comedere dicitur, quia nobis sua sacramenta perfectibilia facit. « Quidquid autem reliquum fuerit, » et reliqua. Quidquid ex his nobis supersit, Spiritui sancto, qui est conscius secretorum, relinquamus. De ostio quoque tabernaculi non exibitis, » et reliqua. Sive omni tempore vitæ præcipit in Ecclesia Domino serviendum, sive illud significat quod discipulis post passionem jussit suam : « Vos autem, inquam, sedete in civitatem donec induamini ex alto (Act. 1), » etc. Nam de resurrectione Domini septem hebdomades sunt, hoc est septies septem dies, et efficiunt dies quadraginta novem, ad quem numerum quinquagesimum addes diem, qui revoluto septies circulo diei resurrectionis occurrit, quem in sequentibus octavum nominat, quia prioribus per septenarium absumptis ipse est septenis, et fit idem primus et octavus. « Die ac nocte manebitis, » et reliqua. Id est in prosperis et asperis in Ecclesia; observantes custodias, et reliqua : intendentes ejus mandatis ut vita æterna digni efficiamini.

CAPUT IX.

« Facto octavo die, » et reliqua. In die enim Pentecostes credendi sunt apostoli ministeria corporis Christi celebrasse, hoc est vitulum immolasse. Aries in holocaustum, ad ipsum pertinet, quia dux gregis, et tota passio ejus Dei dispensatione acta est. Filii Israel quibus imponitur fideles sunt, qui cum apostolis fuerunt. Nam centum et viginti ibi fuisse dicuntur. Obtulerunt hircum, vel Christi passionis gloriam prædicantes, qui pro peccatis nostris oblati est; vel quia Petrus eadem die prædicavit pœnitentiam. Agnum innocentem viventes [f. add. recte] obtulerunt; bovem, id est fortia opera fortiter pro Christo certantes, arietem, ut supra. « In sacrificio singulorum, » et reliqua. In singulis sapientiam divinam exhibuerunt, sicut dicitur: « Cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis (Act. 11). » « Hodie enim apparebit Dominus vobis, » sicut scriptum est: « factus est repente de cœlo sonus, » etc. (Ibid.) Et post pauca: « Apparuerunt illis dispersitæ linguæ (Ibid.), » et cætera quæ sequuntur: Spiritus sanctus enim Deus et Dominus est. « Dixitque Moyses ad Aaron: Accede ad altare, » et reliqua, ac deinceps « et deprecare pro te. » Christus pro se orare et offerre dicitur, quod facit pro corpore suo; vel etiam pro se secundum humanitatem oravit: « Pater, inquam, in manus tuas commendo spiritum meum (Matth. xxvii), » et multa similia. Pro populo autem fidei orat, quia eorum vota Patri offert, et est propitiatio pro peccatis eorum. Vitulum obtulit. Si ad Christum flectis, obtulis se pro nobis; si ad aliquod summæ pontificis membrum, tunc vitulus significat fortia opera quæ per Christum offerimus. Quæ sequuntur de vitulo supra dicta sunt, similiter et de holocausto. « Addens in sacrifi-

cio libamenta, » id est sapientiæ spiritualis in omnibus instrumenta. « Absque cæremoniis holocausti matutini, » id est agni, quem quotidie mane offerendum præcepit. Offerunt filii Aaron sanguinem, qui, sicut Apostolus præcepit, quotiescunque faciunt fideles, in ejus faciunt commemorationem. « Adipem bovis, et caudam, usque posuerunt super pectora, » quia omne desiderium et perseverantiam per fidem et in fide offerre debemus. « Extendens manus, » et reliqua. Extensio manuum intentam orationem significat, ut David dicit: « Elevatio manuum mearum (Psal. cxl), » etc. « Sicque completis hostiis descendit. » Descensio significat quod doctor aliquando orare, aliquando ad docendum aliis debet condescendere, ut Paulus dicit: « Sive excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis (II Cor. v). » Vel: extendit manus dum se in secreto orationibus exercet; descendit autem dum iterum ad sua facta discutenda revertitur. « Ingressi autem Moyses et Aaron, usque egressi, benedixerunt populum. » Coram Domini oculis, quasi in egressu, in secreto oratio fundenda est, ut inde quasi in egressu benedictio suscipiatur. Paulus enim dicit: « Benedictus Deus, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo (Ephes. 1). » Primo enim dicit, id est laudat Deum, et postmodum datam narrat benedictionem. « Apparuitque gloria Domini, » id est in die Pentecostes adventus Spiritus sancti. « Et egressus ignis a Domino, » et reliqua. Spiritus sanctus a Deo veniens, vota et desideria sanctorum Domino consecravit. « Quod cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas. » Cum viderent Dominum, gratiam in apostolis, et verba Petri audissent, ut Lucas refert (Act. 11), compuncti corde baptizati sunt, et appositæ sunt animæ circiter quatuor millia. Quod dicitur, « ruentes in facies suas, » signat eorum humilitatem ad pœnitendum pronam.

CAPUT X.

Nadab et Abiu ignem alienum offerentes igne divino damnantur. Sic in Ecclesia ignem erroris vel cupiditatis incendentes, divina ultione condemnati, sicut hæretici, et hic anathematizantur, et in futuro ignibus reservantur. « Sanctificabor in iis, » et reliqua. Hoc est: sanctus appareo dum non recte appropinquantes justa damnatione dejicio. « Vocatis autem Moyses Misahel, » et reliqua. Misahel attritatio Dei; Elsapham Dei speculum interpretatur; Aaron hoc loco typum legis gestat; Ozibel Evangelii, qui erat patruus Aaron, quia affinitate quadam et lex tendit ad Evangelium, et ad legem Evangelium: cujus filii, id est Novi Testamenti sectatores, qui attractant Deum, id est bonis operibus quærunt, et ejus majestatem pura mente speculantur, hæreticos, in suis peccatis tacentes, ab unitate propellunt Ecclesiæ. Cum tunicis lineis, quia deceptores speciem induunt pietatis quo facilius laqueos tendant. « Capita vestra nolite nudare, » et reliqua. Christum videlicet non dividatis, qui est caput Ecclesiæ. Pi-

leum quod de capite vetat auferre, humanitas Christi est, in qua latebat Divinitas: in duabus enim naturis unam confitemur Christum. « Et vestimenta nolite scindere, » id est Ecclesie unitatem. « Et super omnem cœtum, » et reliqua. Sæpe pro peccatis prælatorum in subjectos ira provocatur. « Fratres vestri plangent incendium, » et reliqua. Compassio habenda est propter æqualitatem naturæ; non tamen propter eam quod majus est violandum. « Vinum et omne quod inebriare potest, » et reliqua. Illi tempore ministerii a poculis prohibentur, nobis nunquam subsipiat ebrietas, quia assidue in sancta conversatione persistere debemus. « Ut habeatis scientiam, » et reliqua, id est; nolite gravari crapula, ut discernendi inter justum et injustum, fictum et verum, habeatis cum justo judicio scientiam. Apostolus namque monet: « Nolite inebriari vino, etc. (Ephes. v); » in quo intelligitur necessitatem corporis non abdicare, qui Timotheo dicit: « Modico vino utere, » etc. (Tim. v), sed ebrietatem, quæ hominem mortuo vel amenti similem facit, quia « vinum apotastare facit etiam sapientes (Eccli. xix). » « Quæ locutus est ad eos per manum Moysi. » Dominus enim dictavit et præcepit, Moyses scribendo transfudit; sic et hactenus sancti, quæ intus Spiritu revelante cognoverint, foris scribendo ad multorum utilitatem promulgant. Præcepit filiis Aaron, id est doctoribus, ut assumant mysteria quæ remanserunt de sacrificio in loco sanctæ Ecclesie juxta altare, in memoria passionis Christi, etc.; ut supra. Filii et filie, id est firmi et infirmi eadem sanctificatione salvent. Hircus qui oblatu est pro peccato exustus invenitur, dum peccator, dum vere poenitens in peccatorum suorum peste finitur; de quorum interitu dum Dominus doctores increpat, ipsi dicunt: Manifeste coram nobis in peccatis ceciderunt, idcirco poenitentiam eorum suscipere non potuimus; quia sanguis non est illatus in sancta, id est vita eorum ad Dominum non inclinabatur. Sicque Dominus recipit satisfactionem, non quod lætetur in perditione malorum, sed quod digna suis factis recipiunt.

CAPUT XI.

« Omne quod habet divisam unguam; et ruminat in pecoribus, comedetis: » Quærendum cur aliquod immundum decernant cum in Genesi dicatur: « Erant cuncta valde bona (Gen. 1), » et ad Noe Dominus post cataclysmum dicit: « Erunt omnia vobis in cibum quasi olera vitentia (Gen. ix). » Non enim propter immunditiam creaturæ quædam prohibuit, sed ob doctrinam quam in his figuris nobis reservavit. Omnis enim qui unguam findit, id est cum discretionē Scripturam sanctam intelligit, ut sciat mysticum separare sensum a littera, sicut Jeremie dicitur: « Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris (Jer. xv). » Et qui ruminat, id est qui assidue meditatur in lege Domini, hujus utendum est exemplis. Qui autem ruminat et unguam non dividit, id est qui facit Domini voluntatem et bene non discer-

nit, rejiciendus est: similiter qui unguam findit et non ruminat. Nam camelus eos significat qui, scientes Domini legem, oneribus sæculi se subdunt, et discretionem non sequuntur, contrarii Apostolo dicenti: « Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus (II Tim. ii). » Chærogrillus; animal spinosum, majus quam ericius; tardum quidem, sed rapax et bestiale, et eos designat qui, quamvis modicam habeant capacitatem, totum quod intelligunt in malum vertunt. Lepus est animal velox et timidum: signat promptos ad malum, ad bonum autem difficiles, sicut Judei, ad Christum occidendum parati, ad respiciendum erant melluculosi dum dicebant: « Si dimittimus eum, sic venient Romani (Joan: xi), » etc. « Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor (Psal. lxi). » Sus, non ruminaus, sed unguam dividens, eorum typum tenet qui, legem Domini non scrutantes, vitam ducunt immundam. « Horum carnibus non vescemini, » et reliqua. Ac si proclamet: Talium simulatas virtutes non imitandini et operibus morti obnoxii non communicetis. « Omne quod habet pinnulas et squamas comedetis. » Qui cum renati in baptismo cœlestem sectantur conversationem, et tantum levioribus peccatis propter fragilitatem carnis involvuntur, eorum exempla sequamini; qui his non utuntur, sed gravioribus subjecti sunt peccatis, et superna appetere nesciunt, rejiciantur.

« Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis. » Non ita de avibus vitandis quamdam discretionem proposuit sicut de superioribus, sed nominatim expressit, quia multi cœlestem metiuntur conversationem, et ideo in variis cognoscuntur speciebus. Gryphes animal est pennatum et quadrupes: hoc gentis ferarum in hyperboreis nascitur montibus, qui parte corporis leones sunt, alis et facie aquilis similes, equis vehementer infesti: homines visos discernunt. Halæetus, similis aquilæ; major avis, tamen minor vulture. Aquila autem et gryphes et halæetus, id est, quamvis volent, tamen rapacitati deserviunt; sic quidam simulantes se in contemplatione vivere; lucrum appetunt iniquitatis. Vultur strage occisorum delectatur, et eos designat qui discordias seminant et contentione deserviunt. Milvus circa domus prædam agit; eorum typum tenens « qui circumeunt domus, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis (II Tim. iii). » Corvus in genere suo nigredinem infidelium in peccatis designat. Struthio, penitas habens; non volat, et eos designat qui specie tenus bonam simulant actionem, et tamen terrenis inhiærent desideriis. Noctua, quæ in tenebris clare videre potest, non autem orto sole, sicut hi qui manifeste peccant et Evangelii lumen accipere nesciunt. Larus et in aquis et extra aquam conversatur, eos designans qui baptisma et circumcisionem æque accipiunt. Accipiter juxta genus suum, cujus genera Plinius sedecim dicit, qui mansuetus solet; sed rapinis gaudet, et illis assimilatur « qui, sicut Dominus dicit (Matth. vii); veniunt in vestimentis ovium, intrinsicè autem

sunt lupi rapaces. » Bubo, ut Plinius dicit, in urbibus aut omnino in luce visus, dirum ostensum est, qui quando pastum quærit, eum innuit qui in tenebris peccatorum versator et pascitur. Mergulus, nigra avis, mergit se sub aquas pisces quærere. Dubfusul vel alafræ vel tu afri eos designat qui in baptismo renati sunt, sed infima desideria appetunt mundi. Ibis, avis in Africa longum rostrum habens. Josephus : Ibis est animal serpentibus inimicum ; fugiunt enim eis advenientibus et se celare volunt, velut flatu cervorum abreptæ devorantur : ibes autem valde sunt mansuetæ in genere, tamen serpentino feroces. Plinius : Invocant et Ægyptii ibes suas contra serpentium adventum, et Elei Musagorem [Al., Myiagron] deum, muscarum multitudine pestilentiam afferente, quæ protinus intereunt quam litatum est ei deo. Cygnus et onocrotalus, quæ sonitum faciunt in aqua, surt li qui in quiete vitam ducere nesciunt, licet sint in baptismo mundati. Plinius vero ita : Olorum similitudinem onocrotali habent, nec distare æstimarentur omnino, nisi faucibus ipsius inesset alterius uteri genus. Huc omnia inexplabile animal congerit, mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina sensim in os reddita, in veiam alvum ruminantis more refert. Gallia hos Septentrionali proxima Oceano mittit. Porphyrio, secundum Plinium, solus morsu bibit, id est proprio genere, omnem cibum aqua subinde tinguens, deinde pede ad rostrum, veluti manu, afferens. Herodion, falco, de illo sicut de accipitre dicitur. Caradrion quidam dicunt *leracha*. Upupa, sive opopa, quæ ædificat in stercorebus gemitumque in cantu simulat, ecrum speciem tenens qui, terrenis inhærentes, tristitia sæculi pereunt. Vespertilio pennas habet, sed etsi in tenebris volat, plerumque terra graditur, sicut hi quorum scientia obfuscatur tenebris peccatorum, quorumque spes in infimis jacet.

« Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, » et reliqua Eos dicit qui quatuor Evangeliorum doctrina non recte utuntur, vel eos qui corporis voluptatibus innituntur, quod ex quatuor elementis constat. Bruchus, similis locustæ ; aliter, bruchus, et locusta, et eruca unum est. Attacus atque ophiomachus, *contrarius serpentibus*. *Ophis* enim dicitur serpens, machus autem, *pugnans*, quasi *cum serpente pugnans*, sicut hi qui contra diaboli insidias certant. Quod locusta, bruchus et attacus sature dicuntur, hos designat qui operibus justitiæ solidati, spineta vitiorum transcurrunt, et herba divinæ Scripturæ pascuntur. Talium exemplis communicare debemus, superiorum vero quisquis vitiis ataminatur, « immundus est usque ad vesperam, » id est, noxius usque ad perfectam poenitentiam. « Et si necesse fuerit ut portet quippiam eorum, » et rel. Id est, si contigerit aliquem talibus subiacere immunditiis, « lavabit » habitum morum suorum lacrymis poenitentiae, et reus tenetur donec quiescat

• Hæc forte ex glossa in textum irrepserunt.

A fervor malæ voluntatis. « Quod ambulat super manus, » et reliqua. Qui operationem in sordibus pollut vitorum. Mustela quasi mus longa, malitiosum animal est, fraudulentos et dolosos designans. Mus ob edacitatem semper laborat, eos denotans qui ingluviem ventris sequuntur, et « quorum Deus venter est (Phil. III). » De crocodilo dicit Plinius : Crocodilum habet Nilus, quadrupes malum, et terra pariter ac flumine infestum. Unum hoc animal terrestre linguæ usu caret. Unum superiori mobili maxilla imprimit moreum, alias terribili [al. terribilem], pectinatim stipante se dentium serie. Magnitudine excedit plerumque duodeviginti cubitos. Parit ova quanta anseres. Unguibus autem armatus est contra omnes ictus cute invicta. Dies in terra agit, noctes in aqua. B Eorum gerit figuram qui ex omni parte sævitia vestiuntur, quorum duritiam divini Verbi jaculum non penetrat, etc., quæ forma hujus bestię demonstrat. Chameleon non habet unum colorem, sed diversa est varietate conspersus ut pardus. Dicitur autem ita, quod hujus chameleonis corpusculum ad colores diversos facillima conversione variatur, quod aliorum animalium non est ita ad conversionem facilis corpulentia. Significat autem instabiles, qui in omnium vitiorum devia raptantur. Mygale quidam dicunt *haramo*. Stelio, bestia venenata, id est genus lacertæ vel *moll*, ut alii volunt. Quæ utraque, id est mygale et stelio, quamvis sint infirma, tamen sunt malitiosa. Signant eos qui ipsum quod possunt in malum vertunt et ventri deserviunt. Nam mygale dicitur quasi mus gulosus. Lacerta et ipsa agilis et malitiosa. Talpa, quæ dicitur nasci ex pluvia et luto, cæca ut fodiat terram, eum denotans qui secundum voluptatem carnis mente cæcatus, terrenis inhæret. « Super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum pollutetur, » et reliqua Distantia est inter eum qui tangit et eum super quem cadit. Tangit eum qui per se pollutur ; super eum cadit, qui casu aliquo decipitur, ut David deambulans in solarario subito mulieris captus est pulchritudine (II Reg. XI). Vas ligneum signat lenitatem ; vestimentum, habitum morum ; pellis, mortificationem carnis ; cilicium, poenitentiam. Si horum quidquam in homine alterius vitium commaculaverit, emundatur aqua compunctionis usque ad perfectionem poenitentiae. « Vas autem fictile, » et reliqua Vas fictile ad se humores trahit. Dicit autem : Si quis vitiis alienis communicans, in augmentatione eorum perstiterit, per excommunicationem fortiter corripitur, ut dicit Apostolus : Traditum hujusmodi hominem in interitum carnis, etc. (I Cor. V). « Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, » id est ea in qua lavantur hæc vasa quæ polluta supra dixit : « Et omne liquens quod bibitur de universo vase, » et rel., eorum videlicet quæ immunda jam dixit antequam mundentur. Cibus et potus doctrina spiritualis vel bonæ operationis intelliguntur ; quæ si im-

munditiam supradictorum aduiserint, non jam acceptu sunt digna : « Sive clibani, sive chytropodes, » et rel. Chytropodes vasa sunt fictilia pedes habentia, Clibani autem et chytropodes, in quibus panes et cibi temperantur, magistri sunt, qui alijs pastum vitæ debent parare ; si illi exemplis malorum maculentur, magisterio priuentur. « Fontes vero et cisternæ, » et rel. Id est, licet multi deviauerint a divina scientia, tamen et fides catholica ejusque doctrina manet inexpugnabilis. « Si ceciderit super sementem, » etc. Id est si catechumenum, qui est in baptismo conseptiendus Christo ut vivificetur, ejusdem modi mala exempla attigerint, mundabitur in baptismo. « Sin autem quispiam sementem aqua perfuderit, » et rel., id est, postquam baptizatus fuerit, si se jam dictis involverit, reus erit. « Si mortuum fuerit animal quod licet comedere vobis, » et rel. Si quilibet justus, cujus exempla sequi rectum videtur, per se lapsus, mortem animæ incurrerit, qui communicaverit vitæ ejus vel secutus fuerit exempla ejus, purget se fonte lacrymarum usque ad perfectam pœnitentiam. « Omne quod reptat super terram, » et rel., id est quicumque desideriis caducis ignitur. « Quidquid super pectus quadrupes graditur, » et rel. Qui tota confidentia in terrenis confidit, quatuor Evangeliorum dictis et plurimorum aliorum testimoniis librorum suam nititur confirmare pertinaciam, hoc quod Dominus pro misericordia fecit sibi in desideriorum voluptatem vindicans, si invitatus ad convivia peccatorum assensit, et cetera similia. « Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, » et rel., ut justo justis, sancto sancti, bono boni, famuli famulentur.

CAPUT XII.

« Mulier si suscepto semine pepererit masculum, » et rel. In hoc capitulo primæ prævaricationis facit commemorationem, ut quia homo in iniquitatibus concipitur et in peccatis procreatur, sciat quomodo a veteri maledictione mundandus sit. Porro natus homo sub tali conditione immundam habet matrem : septem diebus, id est toto tempore hujus vitæ, sub ingenita fragilitate se noverit obligatum. « Juxta diem separationis menstruæ, » id est quæ sanguine fluit sive post partum, sive in partu, septem diebus immunda est. « Die octavo circumcidetur infantulus, » quia justis in die resurrectionis, omni mortalitatis labe deposita, a primævæ damnationis vinculis absolventur. « Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine, » et rel. Triginta tribus transcursis, id est perfectione bonorum operum in Trinitatis fide consummata, ad templum, id est ad cœlestis Hierusalem habitationem, cum gratiarum actione properamus, quia donec originalis peccati fœditate absolvamur, ad Sanctuarium accedere non valemus. Quod autem septem triginta tres quadraginta efficiunt, ideo fit ut quantis diebus homo formatur in utero, tantis purgatio peragatur. Dicitur enim conceptio humana sic procedere et perfici, ut primis septem diebus quasi lactis habeat similitudinem, sequentibus no-

veni diebus convertatur in sanguinem, deinde duodecim diebus solidetur, reliquis decem et octo diebus formatur usque ad perfecta lineamenta membrorum, et hinc jam reliquo tempore usque ad tempus partus magnitudine augeatur. Septem autem; et novem, et duodecim, et decem et octo, in unum contacti faciunt quadraginta sex. Conclude ergo minorem numerum in majori, et videbis præceptum esse tantis pene diebus hominem mundari quantis formatur in utero : licet hic quadragenarius ad majorem tendat intellectum. Deus enim hominem formavit ad imaginem suam, qui hac conditione formari dicitur in utero, ipse Filium suum hac lege nascendi opere Spiritus sancti destinavit in uterum Virginis, « in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter (Coloss. II), » quæ est imago Dei invisibilis; qui, peracta dispensatione incarnationis, post passionis victoriam, quadregesimo die cœlos ascendit et ad dextram Dei victor consedit, ut nos pro quorum liberatione nascendo ut homo advenit, quorum naturæ consortium accipere non timuit, post tempora hujus vitæ, quibus quadragenarius convenit, et ad immortalitatem cum Dei auxilio, victoria contra diabolum peracta, in regnum cœlestis sublevemur, et inter oves cum Christo regnaturas a dextris numerari mereamur. « Sin autem feminam peperit, immunda erit duabus hebdomadibus, » et rel. Quia femina primum seipsam et virum decepta decepti, ideo majori subjacet maledictioni; viro enim dictum est : « Maledicta terra in opere tuo, » etc.; et iterum : « Cum eam operatus fueris, » etc.; et : « In sudore vultus vesceris, » etc.; mulieri autem : « In dolore paries filios, et sub viri potestate eris (Gen. III). » Illi labor forinsecus, isti prædicitur intrinsecus. Dicunt etiam fluxum sanguinis pro masculo septem esse dierum, pro femina vero dierum quatuordecim; et quanto est sexu infirmior, tanto sit natu inquinatior. Porro quatuordecim et sexaginta sex octoginta faciunt, in quo numerus superior duplicatur, quia mulier serpentis persuasioni consensit et virum persuasioni suæ consentire coegit; vir autem soli consensit mulieri. Potest etiam ipse octogenarius numerus ad resurrectionis deflecti significationem : dicendum quoque quod quanto infirmior est homo, tanto majore indiget emendatione : « Deferet agnum et pulchrum columbæ sive turtorem, » id est vitæ innocentiam et simplicitatem ac castitatem Deo offerat, qui mundatus a peccatis induci velit in Sanctuarium. Sacerdos Christus est, ut sæpe dictum est. « Quod si non invenerit manus ejus, » et rel. Sicut in omnibus providentia Dei pietatis consulit humano generi, ita et hic pauperum relevavit inopiam, qui enim non potest agnum, id est innocentiam, integram ducere, sumet duos turtures vel pullos columbæ, id est compunctionem et castimoniam. Quia isti alites gemitum pro cantu habent, dua dicuntur, quia duo sunt genera compunctionis : aliquando mens compungitur propter metum gehennæ, quod est unum offerre pro peccato : aliquando propter

desiderium regni cœlestis, hoc est Dei visionis, quod est altum in holocaustum immolare.

CAPUT XIII.

« Locutus est Dominus ad Moysen et Aaron, » et reliqua. Cur ad utrumque loquitur cum in Exodo per Moysen ad Aaron se locuturum promiserit? sed quia duobus modis Deus loquitur ad homines, id est per internam inspirationem et per evangelicum vel etiam aliorum hominum ministerium; ad Moysen secreta loquebatur Dominus et ad Aaron per Moysen. « Homo in cuius carne et cute, » et reliqua. Judæus videlicet, qui præceptum Domini fuerit prævaricatus, vel Christianus quilibet in cuius carne et cute a vita et operibus apparuerit iniquitas et peccatum notabile, « sive pustula, » majus et minus delictum, « aut quasi lucens quippiam, » id est manifesta peccata, de quibus Apostolus: « Quorumdam, inquit, hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium (I Tim. v). » « Adducetur ad Aaron sacerdotem, » id est doctoribus spiritualibus ad examinandum publicetur, « qui dum viderit lepram in cute et pilos in album colorem mutatos, » et rel., id est peccatum in moribus, et cogitationes de rectitudine status sui mutatas, ipsamque actionem antea vitæ turpiorem et humiliorem, id est prioris; « et ad arbitrium ejus separabitur, » id est, si dignus fuerit, excommunicabitur. « Sin autem lucens candor erit in cute, » et reliqua. Si manifestatur quidem peccatum, sed tamen non a statu prioris vitæ, ille qui peccat dilapsus est, nec cogitationes ad persistendum in peccato vel desperandum convertit, recludet eum septem diebus, id est per penitentiam et Spiritus sancti gratiam, qui in septenario numero describitur, illi remissionem promittat peccatorum. Ideo vero pili cuius sint coloris inspicijubentur, quia diligentem examinationem investigare convenit utrum peccatum ex diuturna malitiæ præmeditatione prodierit an casu secundum fragilitatem humanæ naturæ contigerit. « Si vero lepra ultra non creverit, » id est, si in consuetudine peccati homo non perduraverit, « nec terminos transierit, » id est alios mores suos non violaverit, « rursus includet eum septem diebus aliis. » Propter diligentem examinationem bis eum includi præcepit, tamen ei semper per Spiritum sanctum remissio promittatur. « Si obscurior fuerit lepra, » et rel., si per penitentiam deletum fuerit peccatum, « mundabit eum, » id est mundum judicabit: « lavabitque homo vestimenta, » id est lacrymis compunctionis conscientia mundabitur. « Quod si postquam a sacerdote visus est, » et reliqua. Si videlicet, per acta penitentia, remissione accepta, rursus iterare peccatum præsumpserit, contaminatus judicabitur, et si persistit, est separandus. « Plaga lepræ si fuerit in homine, » et rel., id est erroris et peccati contagium, adducetur ad sacerdotem, id est Christum vel magistrum, qui ejus vicem tenet. « Cumque color albus fuerit, » et rel., id est refrigeratio

A charitatis, nam propter frigus sæpe albor incanescit, « et capillorum mutat aspectum, » id est statum cogitationis: capilli dicuntur quasi capitis pili; « ipsaque caro viva apparuerit, » id est « carnalis observatio legis: « lepra vetustissima judicabitur, » id est veteris hominis opus et inquinatio; « inoluta cuti, » hoc est inhærens conversationi. « Contaminabit eum sacerdos, » et rel. Indignum communione judicabit, quia, ut Apostolus ait: « Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit (Gal. v); » et iterum: « Hæreticum hominem post unam et secundam correptionem devota, sciens quia subversus est hujusmodi (Tit. iii). » « Sin autem effloruerit discurrens lepra, » et rel. Secundum historiam, non videtur consequens ut mundus sit, cuius totam carnem operit lepra, et ille immundus cui in uno loco lepra videtur inesse. Allegorice autem: carnem totam occupat lepra, dum vel peccator, confitens omnem vitam suam peccatricem, malum suum non abscondit; vel toto tempore vitæ publice penitens, Christi gratia se quærit dealthari, « mundus erit, » id est saluti proximus. « Quando vero caro vivens in eo apparuerit, » et rel., id est carnalis superstitio legis, iudicio sacerdotum perquiratur utrum tam pertinax sit, ut jure condemnetur: « Caro enim viva si lepra aspergatur, immunda est, » id est observatio legis, si in errore sit, non prodest. Qui enim credit sine legis observantia non esse salutem sub gratia, errore illaqueatur. « Quod si rursus versa fuerit in alborem, » et rel. Si post remissionem iterum a recto deviaverit, immundus judicatur, « caro et cutis in qua ulcus est natum et sanatum, » et rel. Ulcus est quod de intus erumpit vulnus et plaga forinsecus inflictum. Si autem de voluntate hominis peccatum prodierit, non ex casu, et per penitentiam sanatum fuerit, « et apparuerit alba cicatrix, » id est carnalis Judaismus, « sive subrufa, » id est, post gratiam Evangelii, facta prævaricatio; humiliorem carne reliqua, id est pejorem prioris vitæ, etc., ut supra. « Quod si pilus coloris est pristini, » id est intentio cogitationum priorem statum non relinquens, et si continuerit a peccato, promittatur illi per Spiritum sanctum remissio: si autem persistit in malis, condemnatur. « Caro et cutis quam ignis exusserit, » et rel., id est vita et conversatio quæ invidia et odio vulneratur, si emendans vel superstitionem legis sectatur, vel transgressum Evangelii et sanæ doctrinæ status admiserit, condemnabitur; si vero bona intentio non mutatur, fiat ut supra. Si post diligentem examinationem plenam quasi septem dierum expectationem errori obnoxius homo inveniatur, condemnatur. Plaga combusturæ est suspicio invidiæ, non ipsa, quia qui injuste alicui invidebat ante emendationem, si postmodum juste quem redarguit, per invidiæ hoc iteratione agere putatur, quod a doctore, utrum sit, diligenter perspicendum est. « Vir sive mulier in cuius capite vel barba germinabit lepra, » et rel. Fortis sive infirmus, sapiens sive minus sapiens,

qui in fide Divinitatis Christi vel humanitatis ejus A errore maculatur, « si capillus fuerit flavus solitoque subtilior, » hoc est intentio cogitationum proprium statum reliquerit, ad malumque investigandum fuerit sagacior, condemnatur. « Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, » id est non multum a veritate exorbitantem errorem, et « capillum nigrum, » secundum cogitationes status sui, « recludet eum septem diebus, » id est per doctrinam ab Spiritu sancto præceptam examinet; « et radetur homo absque loco maculæ, » id est examinet ejus vitia reliqua. Illud enim quod confessus est manifestum non indigens inquisitione: cætera ut supra: Subobscurum, id est non valde perspicuum. « Vir de cujus capite capilli fluent, » et reliqua. Hoc est cui sagacitas cogitationum et agilis sensus ad rimandum B profunda defecerit, simplicitati studens, mundus esse decernitur; cujus simplicitatis modi sunt duo: unus in illis qui prudentes sunt ne decipiantur, et simplices ut nullum decipiant; alter in illis quorum mens, hebetudine capta, boni a malitia distinguendi capax non est, quia a Græcis *moriones* a vocantur. Cætera de calvitio sicut supra. Sin autem prævaricatio in simplicitate contigerit, ipse factor ejus peccati justo judicio discutiatur. « Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, » et reliqua, hoc est qui pro reatu suo juste sequestratur a communione; « habebit vestimenta dissuta, » id est suis se viribus pronuntiet desolatum, « caput nudum, » id est salutis se galea indignum pronuntiat; « os veste contextum, » id est a loquacitate pravitatis illud refrænans, et omni tempore se peccatorem pronuntiet, publice pœnitens, ut a Domino justificetur; « solus habitabit extra castra, » in disposita sibi videlicet pœnitentia unanimitè persistens, donec a Domino veniam consequatur. « Vestis lanea sive linea, » id est virtus summa et inferior, sicut lanea vestis pretiosior est et majorem præstat colorem, et linea vilior minorem. Non est enim æqua virginitati, martyrio, substantiæ et mundi despectioni, pudicitia vidualis et conjugalis; prædicatio sine persecutione, largitio elemosynæ licet singula horum bona sint et utilis, stamen vero, quod cætera sustentat, Dei nutum, subtegmen, nostram intentionem potest exprimere, de quibus Dei auxilio et gratia præveniente virtutum, contextitur amictus. Pellis laborum tentationem tribulationemque significat, quæ in jejuniis, vigiliis et aliis exercitationibus nobis ingerimus. In iis virtutibus, « si alba et rufa fuerit macula, » id est subreptio superbiæ vel jactantiæ, « recludet eam sacerdos septem diebus » ut supra; si vero post examinationis diligentiam vitium virtuti inhæsisse reperiatur, « comburatur flammis, » id est excommunicationis condemnatione, vel pœnæ gehennalis terror exhibeatur: si vero in pœnis non profecerit, lacrymis pœnitentiæ abluatur et majori cautela probetur utrum in superbia persistat, quasi septem diebus aliis includatur.

Si autem hominem in quo est, in majori jactantia elevari conspexerit, tantam in adquisito prius favore gloriari quasi licite, damnabilem judicabit. « Sin autem obscurior fuerit. » Hoc est aliquod signum peccati, ipsum a conversatione ejus abscondat unde superbiam in eo pullulasse decernitur. « Quod si ultra apparuerit in his locis, » etc., id est quæ recuperaverit pristinum facinus, majori periculo subjacet.

CAPUT XIV.

« Qui egressus e castris, » et reliqua. Christus sacerdos verus venit in mundum egressus a Patre, non relinquens Patrem, per cujus redemptionem emundatur peccator, si tamen in fide recta obtulerit quæ præcipiuntur: « duos passeris vivos, » duas videlicet in Christo naturas, sine contagione peccati. « Lignum cedrinum, » crucem ejus designat. Vermiculus sanguinem passionis. Hyssopus, boni odoris, pulmonem purgans, Spiritus sancti virtutem, qui peccata purgat. Unum ex passeribus immolabit in vase fictili super aquas vivas. Humanitatem ejus passam firmiter credat in carne mortali, post baptismi consecrationem. « Alium autem vivum cum ligno cedriuo, et cocco et hyssopo tinget in sanguine immolati passeris, quo asperget illum qui mundatus est, septies, ut jure purgetur: et dimittet passerem vivum ut in agrum avolet. » Passer vivens Divinitatem ejus designat. Passer vivus cum ligno et hyssopo tingitur in sanguine immolati passeris, quia Divinitas in eo vera fuit, qui passus est in cruce, Christus videlicet Deus et homo, Divinitate passionem non perferente. Cum hyssopo, quia Spiritus sanctus in passione ejus eum non deseruit. Septies aspergitur qui mundandus est, quia per Spiritus sancti gratiam peccatorum venia conceditur. Passer vivus in agrum dimittitur, quia Divinitas libera a passione cognoscitur. « Cumque homo laverit vestimenta sua, » id est mundaverit mores suos, « radet omnes pilos corporis, » id est, cogitationes suas illicitas abscondet: « lavabitur aqua, » id est lacrymis compunctionis, « purificatusque ingreditur in castra, » mundatus scilicet a prævaricationibus, unitati ecclesiasticæ communicationis reddatur. « Ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus, » id est usque ad perfectam pœnitentiam, indignum se cæterorum consortio judicabit. « Radet capillos capitis, barbamque et supercilia, » id est emundet cogitationes interiores et exteriores quibus aut in mentis secreto, aut rebus forinsecus positjs animus delinquit, lotia rursus vestibis et corpore, id est, moribus et vita. « Die octavo, » et reliqua. Dies octavus ipse et primus est, nam octavus dicitur eo quod septimum sequatur, nam post passionem Dominus resurrexit octava die, quæ et prima dies. Jubetur ergo peccator die octavo mundari, id est firmiter in resurrectionem Domini credat. « Assumet duos agnos, » et reliqua. Duo agni Christum designant, qui utrumque sexum

* Stulti a *μωρία*, stultitia.

redemit; vel innocentem vitam, quæ et interius et A
exterius servanda est. « Ovem anniculam, » id est
mansuetudinem perfectam. « Tres decimas similæ, »
fidem sanctæ Trinitatis, quæ oleo misericordiæ sit
iufusa. « Olei sextarium, » catholicam fidem, in qua
omnes virtutes, quasi in sextario minores mensuræ,
continentur. Ostium tabernaculi doctrina est aposto-
lorum, hostia pro delicto, sive pro peccato, pœni-
tentia est exhibitio, Cætera ut supra.

« Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, po-
net super extremum auriculæ ejusdem dextræ, » id
est, per redemptionem Christi, eum doceat auditum
prosperum et benevolum ad audiendum habere ju-
stitiam. « Et super pollices manus dextræ et pedis »
dextri, ad dirigendas videlicet operationes eminentes,
et incessum in mandatis Dei. « Et de olei sextario
mittet in manum suam sinistram, » id est, fidem in-
tegram in hac vita tenendam commendat. Æterna
enim vita in dextera accipitur. « Tingetque digitum
in eo, » et reliqua; id est, cum discretione iudicii per-
fectam veniam, quasi septies spargens, ei impetret
apud Dominum. « Reliquum olei fundet super extre-
mum auriculæ dextræ ejus, » id est, quamvis cuncta
propter infirmitatem suam homo Dei mandata opere
compleri nequeat, studeat tamen audire et discere,
ut sciens Domini voluntatem, quod opere non potest,
bona voluntate recompenset. « Et super sanguinem
qui effusus est pro delicto. » Oleum super sanguinem
funditur, quia post redemptionem misericordiæ op-
eribus insistendum est, omniaque in Redemptoris
nomine facienda. « Tuac immolabit holocaustum, » et
reliqua. Primo enim debemus pœnitentiam pro com-
missis pleniter peragere in memoriam passionis et re-
surrectionis nostræ, ubi nostri Redemptoris cogn-
ovimus effectum, ac deinde purificati sensibus nos-
metipsos ex integro in ara laudis Domini immole-
mus, ut jam non nobis sed illi vivamus, quos mor-
tuos inveniens, ut vivamus per ipsum redemit et ad-
juvit.

« Quod si pauper est, et non potest manus ejus in-
venire quæ dicta sunt, » et reliqua. Si videlicet imbecil-
itate fragilitatis præventus quis perfectam innocen-
tiam custodire nequiverit, offerat agnum, id est fi-
dem passionis Christi diligenter custodiat; « deci-
mam partem similæ conspersæ oleo, » vel fidem
Trinitatis, vel theologiam, quam confiteri et credere
jubemur, cum oleo charitatis et misericordiæ; « et
olei sextarium, » integritatem fidei. De turturibus et
et pullis columbæ supra in plerisque locis diximus;
de die octavo similiter cætera quæ in hoc capitulo
sequuntur, supra dicta sunt. Septem gentes Chana-
næorum vitia exprimit summa, quæ Deus destruxit,
dum adventu suo nos, qui de gentibus sumus, purifi-
cavit: in qua terra, infidelibus evulsis, quilibet do-
mum possidet, dum sibi commissam doctor regit
congregationem. In ea si erroris quidpiam apparuerit,
is qui præest ad conventum ecclesiasticum referat,
sicut Paulus de Antiochenorum seductione apud
apostolos Hierosolymis consilium quæsit. « Inde

præcipitur ut auferantur universa de domo, » id est, ut
seducti de immundorum consortio separentur, ut
postmodum iudicio vero ipsum dogma discernatur.
Vallicinæ pravas sententias procedunt; pallor et ru-
bor jactantiam et superbiam. « Statim claudet eam, »
hoc est illum damnet errorem, et ne ulterius divul-
getur, oppilare contendat. « Reversusque die se-
ptimo, » id est post cautam examinationem, « si in-
venerit crevisse lepram, » et reliqua, id est si errorem
perseverare conspexerit, « jubebit lapides ipsos erui, »
vel ipsos seductores et eorum dogmata extra Eccle-
siam inter hæreticos ponat. « Domum autem ipsam
intrinsecus, » id est, ipsam mundare congregationem,
« et pulverem, » hoc est contagia erroris faciet im-
munditiæ hæreticorum deputari, aliosque doctores
B pro his ordinari verisque dogmatibus ejusdem cor-
poris compaginari concordiam. Sin autem novis
magistris appositis redintegratus error ipsos cum
reliqua domo commaculaverit, malitia est perseve-
rans; ideo lapides, et ligna, pulvisque extra urbem in
loco immundo projiciuntur, id est, sive doctores, sive
illi qui debuerant fructum honorum operum partu-
rire cum dogmatibus suis, extra Ecclesiam, post
certam agnitionem inter erroneos, anathematizentur.
« Qui intraverit domum, » et reliqua. Qui se con-
junxerit errori damnato, « immundus est » usque
ad peractam pœnitentiam. « Qui dormierit in ea et
comederit, » et reliqua, id est qui in illo errore re-
quiem se habiturum confidit, vel communicaverit
illi, si non est recte baptizatus, abluatur fonte sacro,
sin aliter, lacrymis pœnitentiæ absolvatur. Si igitur
C error restrictus inveniatur cum auxilio Domini et
pœnitentiæ instantia, purificanda est domus. De se-
quentibus hujus capituli in superioribus pleniter di-
ctum est. Per rectam enim fidem omnia impetrare
posse creduntur. Varietas lepræ varietatem demon-
strat errorum.

CAPUT XV.

« Locutus est Dominus ad Moysen et Aaron, » et
reliqua, id est per legem et sacerdotium docuit Domi-
nus filios Israel. « Vir qui patitur fluxum seminis, » id
est doctor qui animi virtute debet urgere, si in do-
ctrina sua errorem patitur, vel luxum rerum exer-
cet mundanarum, immundus est, maxime si vitium
consuetudine nutrit. « Omne stratum in quo dor-
mierit, » id est illa consuetudo in qua requiem sibi
videtur habere condemnatur. Si quis tetigerit lectu-
lum, id est torpori ejus communicaverit, mundet
actus suos usque ad perfectam pœnitentiam. Si sede-
rit ubi ille sedit, id est inicitur torporem sicut su-
pra. « Qui tetigerit carnem ejus, » hoc est exempla
ejus fuerit secutus. « Si salivam hujusmodi homo
ejecerit super eum qui mundus est, » et reliqua. Si
videlicet astutia sua et simulatrice sapientia recte
credentem commaculaverit: cætera ut supra. Sagina
filtrum, vel tapetium, vel aliud quodlibet sessioni
paratum, quod cum reliquis postmodum comprehen-
sionis varias pollutorum significat perversitates, quibus
utuntur. « Qui portaverit horum aliquid, » id est

qui se his subdiderit pollutionibus. « Omnis quem reliquerit, qui talis est, non lotis ante manibus, » et reliqua. Hoc est quemcunque ille immundus, non mundatis prius operibus, suis exemplis attaminaverit, et reliqua ut supra. « Vas fictile quod tetigerit confringetur. » Si quem fragilem, qui facile corrigi non possit, seduxerit, forti disciplina coerceatur, qui se decipi permisit. « Vas ligneum » lenitatem aliquorum significat, quæ, dum labitur, per lacrymas pœnitentiæ restauratur. « Si sanatus fuerit, qui hujusmodi sustinet passionem, » hoc est si suprascriptus correctus fuerit, « numerabit septem dies, » remissionem per Spiritus sancti gratiam sibi credat futuram, mundans opera sua cum veste, id est exteriori conversatione lacrymis pœnitentiæ. « Die autem octavo, » in fide autem resurrectionis Dominicæ, « sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, » castitatem, et mansuetudinem, et meditationem divinæ legis, sicut dicitur: « Meditabor ut columba (Isa. xxxviii), » de quibus avibus sæpe diximus. « Vir de quo egreditur semen coitus, » etc. Hoc est vel qui desiderii sæcularibus defluit, mundabitur, ut supra, « vestem et pellem, » id est conversationem, mundet. Pellis uxor potest intelligi, quia et ipsa mundari necesse habet, quia in iniquitatibus conceptio perficitur; sive pellis labor in vigiliis et cæteris operibus intelligitur. « Mulier cum qua coierit, » etc. Duæ sunt partes interioris hominis: spiritus, qui de superioribus et interioribus tractat, et anima, quæ de exterioribus desiderii disponit. Hæc pars inferior, si spiritu inclinante se ad viliora polluta fuerit, necessarium habet emundari: « Mulier quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, » etc., id est anima quæ, veniente Domini gratiæ visitatione, in idololatria maculatur, penitus immunda est: « septem diebus separabitur, » id est, divino iudicio usque ad perfectam pœnitentiam foris communionem excludetur. De tactu ejus et cæteris sequentibus sicut supra intelligitur de viro fluxum seminis patiente. Vas vero secundum historiam cuncta utensilia dici possunt sicut vasa bellica dicimus. « Si coierit cum ea vir tempore sanguinis, » id est si cum idololatris quis sacrificaverit vel recumbit in idolio manducans de idololatriis, « immundus erit septem diebus, » id est perfectam pœnitentiam sibi constitutam expleat. Nam persecutione ad immolandum coacto, et sua sponte reverso, nique pœnitentia constituta est. « Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, » etc., id est anima quæ in idololatria post cognitam gratiam occupatur. Dum non sit tempus menstruale, id est, cum jam cæcitas gentium lumine veritatis pene sit irradiata, prius omni pene mundo in diaboli servitute errante. Sequentia ut supra. « Si steterit sanguis, » Hoc est, si cessaverit error stultitiæ, « numerabit septem dies, » ut supra, cætera quoque ut supra. « Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditiam et non moriantur in sordibus suis cum polluerint tabernaculum meum, » et reliqua. Id est, fideles caveant ab omni immunditia ido-

latriæ vitiorum et peccatorum, ne Ecclesiam, quæ est domus Domini, corrumpant; sive ipsos, qui templum Domini fieri debent, ut Apostolus ait: « Vos estis templum Dei, » et reliqua (II Cor. vi).

CAPUT XVI.

« Loquere ad Aaron ne omni tempore ingrediatur ad sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio. » Doctoribus jubet ne ea quæ humanum excedunt ingenium pro sua libidine mysterio divinarum rerum disputando usurpent. Periculosum quippe est scientiam sibi vel aliis permittere quomodo verbum Dei æternum in carne verus homo appareret, et cætera multa talia in quibus cautela pernecessaria est. « Quia in nube apparebo super oraculum. » Vel in dictis prophetarum apparet Dominus, de quibus dicitur: « Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem, » vel in carne humana; unde dicitur: « Ingredietur Dominus super nubem lenem Ægyptum, » id est immundum in carne a peccatis immuni, vel etiam in secretis mysteriorum, in quibus illum penitus investigari non facile est. « Nisi hæc ante feceris, » id est, non ingredietur super oraculum in sancta Scriptura, « offeret vitulum pro peccato; » vitulus, de tauris et vaccis ortus, Christum significat, de patriarchis et Synagoga, quæ jugum traxerat legis secundum carnem progenitum; aries quoque ipsum, ut supra dictum est. « Tunica linea vestiatur, » et reliqua. Tunica linea castitatem; feminalia, continentiam; zona, custodiam mentis; cidaris, custodiam sensuum corporis significat, quibus indutum convenit esse, qui de mysteriis Domini est tractaturus. Possunt et hæc quatuor vestium species virtutes quatuor signare principales: tunica linea, justitiam; feminalia, temperantiam, quæ castitatis est mater; zona, fortitudinem; cidaris, quæ caput tegit, prudentiam qua mens ornatur. « Quibus, cum lotus fuerit induetur, » id est post baptismum. « Duos hircos pro peccato. » Hi hirci Christum significant, qui peccata nostra tulit pro quibus oblati sunt. Qui duo dicuntur propter geminam in Christo naturam. « Cunque obtulerit, » et reliqua. Christus sacerdos, qui animam suam pro nobis posuit; et oraverit pro se et pro domo sua, id est pro humanitate fragilitatis, et pro Ecclesiæ, id est corporis sui statu, « duos hircos stare faciet coram Domino, » et reliqua. Placuit sanctæ Trinitati Christum pro humano genere pati, qui in duabus naturis unus est Dei Filius, Deus et homo. Sors mittitur super hircos, quod dispositum erat, juxta quod homo erat, eum pro mortuis mori. Mactatur caper unus pro peccato, quia pro nobis peccatoribus in ara crucis caro ejus immolata est. Caper emissarius statuitur vivus coram Domino, quia divinitas ejus nullam immutationem sui suscepit, ut cum carne hominis pateretur, sed æterna et vivida virtute cælorum deserta petivit, non mutando locum, quia Deus ubique est, sed cohibens virtutem, ut daret spatium passioni, hoc est desertum ubi bonus pastor, dimissis novaginta novem ovibus, abiit unam querere quæ

pererat (*Luc. xv*). Fundit sacerdos preces super caprum, quia Christus per divinitatem suam pacificat nos Patri: « Nemo enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus (*Luc. v*). » Sunt qui dicant in duobus hircis duas partes populi intelligi, ut immolatos eos designet qui in passione Christi credentes quotidie se mactant in ara fidei; emissus vero in erenum, illos qui in peccatis perdurantes, converti nolentes, tendunt ad tenebras onerati peccatis. Quod uterque pro peccato offertur, ostenditur omnes in originali peccato deprehensos, sed illos a Domino propter fidem susceptos, istos incredulitatis pertinacia damnatos: uterque statuitur eorum Domino, quia « multi sunt vocati, pauci vero electi (*Matth. xxii*). » Ad omnes enim pervenit Evangelium. Dicant autem preces fundi super caprum emissarium dum infidelibus æterna ingeritur maledictio. Qui dimittuntur in solitudine, id est in damnationem perpetuam, Christi vero divinitas semper est et fuit in sinu Patris; ubi ideo solitudo dicit, quia nulli præter ipsam Trinitatem ad liquidum patet qualiter se eorum æterna contineat essentia, eorum dico in personis, ejus in substantia. Qui sensus de duobus Christi naturis aptior videtur, qui ille solus tulit peccata mundi non ut sibi haberet, sed ut penitus perimeret. Eligat sibi prudens lector quod sequendum magis videatur, dum in omnibus fidei non vacillet arctoribus. « Assumptoque thuribulo, » et reliqua. Hoc vitillum, linguam intelligimus Dominicam, cum qua nobis, prunas de altari, id est de secreto cœlesti doctrinæ spiritualis ardorem ministravit. « Et hauriens manu compositum thymiam, » et reliqua, id est omnem doctrinam suam operibus virtutum est firmans; quæ doctrina, in incensum est Domini parata, quia quæ omnia fecit, Patri pro odore suavissimo accepta erant, de quo dixit: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (*Matth. ̄iii*). » « Ultra velum intrabit in sancta. » Ascendit enim in cœlos, « æterna redemptione inventa (*Hebr. ix*), » « positus super ignem aromatibus. » Totum enim quod fecit, propter charitatem exhibuit dicens: « Majorem charitatem nemo habet quam ut animam suam ponat, » etc. « Nebula eorum et vapor operiat oraculum, » id est, pacificatio quam pro nobis fecit ad Patrem usque pervenit super omnes virtutes angelicas. « Tolle de sanguine vituli et asperget digito septies, » et reliqua. Passio Christi non solum hominum, sed et angelorum ordinis restauratio fuit, ideo de sanguine vituli illato dicitur, « digito aspergit, » qui nunc « apparet vultui Dei pro nobis (*Hebr. ix*). » « Ad orientem. » Oriens ipse Christus est, qui seipsum solem justitiæ nobis ostendit, de quo dicitur: « Ecce vir, Oriens nomen ejus (*Zach. vi*). » De sequenti hirco similiter. Emundet sanctuarium. Præsens enim Ecclesia mundata est sanguine Christi a sordibus infidelitatis. « Quod fixum est in medio sordium hæreditatis eorum. » Quia Ecclesia est in medio nationum quam ab originalibus sordibus Christi adventus eripuit. « Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex ingreditur

sanctuarium, » et reliqua. Quando Dominus Christus per uterum Virginis Ecclesiæ suæ se copulavit, nondum erat ejus unitas congregata, licet antiquos sanctos ad hujus structuram pertinuisse credamus. Rogat autem Christus sacerdos « pro se, » secundum humanitatem, « et pro domo sua, » id est Ecclesia. « Cumque exierit ad altare, quod coram Domino est. » Altare illud cœlestes virtutes sunt, in quibus præsidet Deus. Super quas ponitur sanguis hirci et vituli, quia illis multum profuit passio Christi. Non enim frustra ait Apostolus: « renovare omnia quæ in cœlis sunt, et quæ in terris (*Ephes. i*). »

Hoc altare quatuor cornua habet, quia illæ virtutes angelicæ quatuor utuntur principalium ornamentis virtutum, quæ quomodo ab his observentur in Exodo scripsimus, sanctificet illud « ab immunditiis filiorum Israel, » hoc est per passionem suam pacificans angelorum choros, ne inimicitias ultra propter peccatum originale illi exhiberent. « Postquam emundaverit sanctuarium et tabernaculum, et altare. » Rex paratis cœlestibus et humanis per passionem Christi. Offertur hircus vivens, ipse Christus videlicet sine peccato, peccata nostra secundum divinitatis potentiam dimittere proponitur. « Posita utraque manu super caput ejus. » Debemus enim manibus extensis, ut se meminerit pro nobis manus in cruce extendisse, cum humillima scilicet supplicatione peccata confitentes, majestatem ejus exorare, quia fidelis est et remittet. Vere enim languores nostros ipse tollit, etc. « Emittet eum per hominem paratum, » et reliqua. Ipsum per ipsum mittimus, quia sua voluntate ad nos venit, et ut sibi placuit sese ad propitiandum reduxit, ut ipse ait: « Potestatem habeo ponendi animam meam, » etc. (*Joan. x*). « Revertetur Aaron ad tabernaculum testimonii; » hoc est quod ipse ait: « Ecce ego sum vobiscum usque ad consummationem sæculi » (*Matth. xxviii*). « Depositis vestibus, » id est, carne mortali deposita, immortalitatis induit gloriam; « lavabit carnem suam in loco sancto; » Christus carnem susceptam intinxit sanguine passionis. Offert holocaustum egressus, quia ad Patrem ascendens totam dispensationem pro nostra salute explevit. Offert adipem, id est desiderium suum, quo nostram salutem sitiēbat. « Ille vero qui dimiserit caprum emissarium, » et reliqua. Christus, qui peccata remittit, Ecclesiam, quæ est corpus ejus et vestimentum, a confessis peccatis emundavit aqua baptismatis, et sic mansionem suam in sanctis collocavit: vel aliter, ingressus est castra, id est post peractam redemptionem cœlos ascendit. « Vitulum autem et hircum qui pro peccato fuerunt, » et reliqua. Utraque victima Christum significat. Quod cum carnibus, et pelle, et fimo comburuntur extra castra, innuit quod Dominus Jesus Christus in sua persona inseparabilis, qui est verus Deus, pro nobis extra portam passus est. Fimus peccatorum nostrorum sordes ostendit. « Qui autem combusserit ea, » et reliqua. Si quis enim ex interfecturibus ejus crediderat, pœnitentiâ mundatus, in nu-

merum fidelium receptus est. « Mense septimo, decima die, » et reliqua. Mensis septimus plenitudinem temporis innuit, in quo misit Deus Filium suum, etc. (*Galat. iv*). Decima dies perfectionis legis, sicut et Andreas decima hora diei cum fratre suo in Evangelio ad Jesum venisse legitur. « Sive indigena, sive advena, » id est sive Judæus, sive gentilis, « affligitis animas vestras, » secundum litteram: tribus diebus-jejunantes usque ad vesperum; hoc est autem principium prædicationis Christi: « Pœnitentiam agite, » etc. « Nullumque opus facietis, » eorum videlicet quæ ad carnalia pertinent desideria, sicut dicitur: « Operamini non cibum, qui perit, » etc. (*Joan. vi*). « In hac die expiatio erit, » et reliqua. In hoc enim tempore emendationis tempus indultum est. « Sabbatum enim requietionis est, » sicut Psalmista dicit: « Vacate et videte, quoniam ego sum Deus, » etc. (*Psal. xlv*). « Ut sacerdotio fungatur pro patre suo. » Sicut patrem filius sequitur, sic Christus Aaron, « cujus initiate sunt manus, » quia ei æterna data est potestas, in quo est nostra expiatio: « Indueturque stola linea, » id est Ecclesiam in corporis sui accipit unitatem, quæ castitatis candore refulget. « Sacerdotes quoque et omnem populum. » Majoribus enim et minoribus Domini adjutorio opus est. « Semel in anno. » Quod sacerdotibus in umbra jubebatur, hoc fecit Dominus Jesus introiens semel in sanctum in anno placabili, quæ prædicat semetipsum offerendo æterna redemptione inventa (*Hebr. ix*).

CAPUT XVII.

« Homo si occiderit bovem. » Secundum historiam idololatriam prohibet: mystice autem bovem, id est forte opus, ovem innocentiam, vel capram pœnitentiæ, sive aliud quodlibet opus diabolo, non Domino offert, « sanguinis reus erit, » id est homicidii, quo vitam propriam perdit. « Qui obtulerit holocaustum sive victimam, » et reliqua, per omnia ad superiorem pertinet sensum. Qui comederit sanguinem, id est qui sanguinolenta sequitur opera sive odii, sive omnis malitiæ, de quo sanguine corrupto multa leguntur. « Quia anima carnis in sanguine est. » Carnalium enim confidentia in corruptione est voluptatum, quam fragilitatem in amore Domini mortificare debemus, et nobis sumere in exemplum. « Si venatione aut aucupio ceperit avem aut feram, » id est, si quis doctrina salutis carnalem quemlibet, aut majori ingenio præditum, ad confessionem nominis Christi perduxerit, « fundat sanguinem ejus, et operiat in lum terra, » id est, carnalem ejus vitam pœnitentiâ operiat, non sumens sanguinem in cibum, id est, sibi de vita ejus præva maculam non contrahens. Possimus etiam dicere quod ideo sanguinem manducare prohibeat, qui vitam significat carnis, quia nullus sibi vivere debet, sed omnia in nomine Domini facere. « Sanguinem universæ carnis non comedetis. » Hoc primum concessio esu carni tempore Noe præceptum est, et ab apostolis similiter sub gratia; signi-

ficat autem homicidium. Quid sit homicidium Joannes apostolus dicit: « Qui oderit fratrem suum, homicida est (*Joan. iii*). » Unde hic prohibemur: « Anima quæ comederit morticinum vel captum a bestia, » id est quæ hominis in peccatis mortui vel a diabolo depravati se exemplis immiscuerit, mundet se et actiones suas lavacro pœnitentiæ, et usque ad perfectam pœnitentiam rea est, et ita demum mundabitur: si vero non emendationi studuerit, damnâ prævaricationis incurret.

CAPUT XVIII.

« Juxta consuetudinem terræ Ægypti non facietis, » et reliqua. In capitulo hoc maxime idololatriam prohibet nominis qui sæpius illis ingerendo memoriam, spiritualiter etiam monens de præteritis vitiis et instantibus valde cavendum. « Facietis judicia mea et præcepta mea servabitis et ambulabitis in eis, » id est perficite; « quæ faciens homo, vivet in eis: » vere enim vivit, qui Domini mandata custodit. « Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, » et rel., ut non videlicet extra legitimam copulationem nubant doceat. Nec revelet turpitudinem ejus, id est consentis tibi peccata non publices, etiam paganorum et sceleratorum facta eis qui inde lædi possint, divulget; et in sequentibus penitus adulterium prohibet. In quibus allegoriam quærere non habemus necesse, sed in ipsa littera custodiatur satis esse videtur. « In pellicatum, » id est in aljectionem vel concubinatam illius: concubiniæ enim pellices appellantur. De menstruo mulieris supra dictum est. « Cum uxore proximi tui non coibis, » id est in paganorum philosophia, qui tibi sunt fragilitate proximi, non decipiari. « De semine tuo non dabis, ut consecretur idolo Moloch, » qui erat deus Ammonitarum: universaliter autem in hoc uno omnia idola comprehendit. « Nec pollues nomen Dei tui. » Polluit nomen Domini, qui, sub specie religionis Dei constitutus, vivit impudenter, qualibus Paulus ait: « Per vos nomen Domini blasphematur in gentibus (*Rom. ii*). » « Ut evomat habitatores suos, » hoc est, contumeliose rejiciat.

CAPUT XIX.

« Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, » et reliqua. Hoc non solum filiis Aaron, non solum Levitis, id est majoribus in Ecclesia, sed et omni cœtui Israel, id est universis fidelibus, præcipitur ut sanctitatem sectentur in omnibus, quia secundum sanctos habere servos oportet^a, qui de ejus sanctitate participantur. « Unusquisque patrem suum et matrem suam timeat. » Hoc omnino rectum est et etiam maxime convenit Dominum Patrem timere, et Ecclesiam matrem venerari. « Sabbata mea custodite, » omnes solemnitates vobis statutas, nos vero semper a servilibus, id est a peccati operibus vacare jubemur. De hostia eadem die et secunda comedenda jam diximus in superioribus. « Si messueris segetem terræ tuæ. »

^a Locus corruptus, ut alii bene multi.

et reliqua Præcipitur Judæis dum Scripturis abundarent, ne peregrinis, id est gentilibus earum communionem detraherent, sed spicas, id est sententias sibi exuberantes, illis dimitterent; similiter « in vinea racemos et grana, » id est, ut Israel prophetas et eorum dicta gentibus permitterent esse communia, « Non facietis furtum, » id est omnem cupiditatem alicujus rei non recte acquirendæ non habetis, et velut plebs Judæorum Christum resurgentem furto non fingas ablatum. « Non mentiemini. » Docet ne in aliquo, veritate relicta, vel in verbo, vel in doctrina mendacium proferatur. « Nec decipiat unusquisque proximum suum. » In supradictis videlicet duabus rebus. « Non perjurabis in nomine meo. » Sic propter homicidium iram in Evangelio prohibuit (*Matth. v*), sicut jurare vetuit ne pejeremus: Quod enim superest, et abundantius est, ex malo est, quia si nos voluntate non propria juramus, id quod juramus ab ejus malitia venit qui credere non vult veritati. « Nec pollues nomen Domini, » male vivendo et injuste nomen ejus usurpando. « Non facies calumniam proximo tuo, » et rel., id est tu, Judæe, populo gentili, id est ecclesiastico, molestus non sis. « Non inorabitur opus mercarii tui apud te, » et rel., id est, redde ei laborem, unde forsitan vivere debet; spiritualiter, prædicatori tuo necessaria corporalis vitæ non deneges. « Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum, » id est, coram simplice et præcavere nesciente laqueos non tendas seductionis. « Non considerabis personam pauperis, » et reliqua, id est, licet misericordia misesis præstanda sit, tamen peccans juste objurgetur, nec dives pro sua potentia levius supportetur. « Non eris criminator et susurro, » et rel. Detractor et murmurator. « Non quæres ultionem. » Docet hic patientiam. « Jumenta tua non facias coire, » et rel., id est simplices malorum pravitati non facias commisceri. « Agrum non seres diverso semine, » id est, Ecclesiam vera et falsa doctrina simul non imbes. « Veste quæ ex duobus texta est, » et reliqua, id est, fidei diversitatem et doctrinæ dissimilitudinem in te non suscipias, vel veris virtutibus simulatas non admisceas. « Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, » et rel. Id est vir ecclesiasticus si ad Synagogæ, quæ ab Apostolo *ancilla* vocatur, errorem declinaverit, quæ etiam nobilis est, quia de patriarchis propagata, « et tamen pretio non redempta, » id est, cui passio Christi ideo non prodest, quia in duritia perseverat, « nec libertate donata, » id est, liberationem sibi ipsi propter incredulitatem interdicens: « vapulabunt ambo, » id est, seductrix et seductus poena se dignos agnoscant, « et non moriantur, » id est, peccateant ne pereant. Ideo autem de hoc levius sanxit, quia non tantæ perniciæ est Judæorum sectis involvi quantæ paganorum insanis copulari, cum illi unum Deum colant, isti nullum. Non tamen de omni Synagoga supradictam malitiam sentire debemus, sed de his in quibus cæcitas contigit. « Pro delicto autem suo offeret Deo ad ostium tabernaculi arietem, » id est, rediens ad

doctrinam apostolicam, fidem passionis Christi, id est redemptionis suæ, conservet. « Auferetis præcipua [præputia] eorum, » id est insistentes divinæ Scripturæ, carnalem legis culturam projicite, in his duntaxat quæ nihil nisi umbram præferbant. « Poma immunda sunt, » quia tales sententiæ superflue observantur. « Quarto anno omnis fructus eorum sanctificabitur, » hoc est evangelica gratia per Dominum apparente, eadem figura spiritualiter servanda docebitur. « Quinto autem anno comedetis fructus, » id est temporibus apostolorum, quia post resurrectionem Domini quinquagesimo die, hoc est, quinario decies ducto, Spiritus sanctus adventante spiritualis intelligentiæ vigor apparuit. Quibus ante passionem suam Dominus dixit: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem venerit ille Spiritus veritatis, annuntiabit vobis omnia, » et reliqua (*Joan. xvi*). Non comedetis sanguinem, id est vos, Judæi, in effusione sanguinis victimarum figuratum non confidatis. Non augurabimini. Augurium dicitur quasi avigarrum, id est inspectio et observatio cantus avium; auspiciam vero, quasi avium inspectio, id est consideratio volatus earum. « Nec observabitis somnia, » id est falsa somnia. Quidam ex somniis prophetiam vindicaverunt sibi, ideo somnia observare prohibuit: eo enim minus hæc observanda sunt, quo hæc unde veniunt discernere non valemus. « Neque in rotundum tondes comam, » id est, cogitationes tuas terrenis voluptatibus non confirmes, orbis enim rotundus est. « Nec radetis barbam, » id est, animam virtutibus non spolietis. « Super mortuo non incidetis carnem vestram, » id est, in carnalibus delectationibus animam non laceretis; « neque figuras aliquas et stigmata, » id est picturas, etc., id est, erroris varietate vel hypocrisi ne commaculemini. « Non prostituas filiam tuam, » id est ad prostibulum non tradas: spiritualiter vero, animam tuam in demonum et hæreticorum voluntatem non tradas. « Et sanctuarium meum metuite, » id est Ecclesiam meam honorate, vel etiam sanctuarium corpus Christi intelligitur honorandum. « Ne declinetis ad magos, nec ab hariolis aliquid sciscitemini. » Omnem ritum maleficii vetat. Harioli dicuntur ararum inspectores, vel horarum, qui in extis pecudum suæ divinationis maleficia exorcunt. Mystice autem hæreticos signant, qui, scientiam quam non habent promittentes, diaboli fraude capiuntur. « Coram cano capite surge, » id est sapientem honora: cani enim sunt sensus hominis. De quibus senioribus, id est sapientibus, Paulus dicit: « Presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina (*1 Tim. v*). » Et Dominus ad Moysen: « Elige septuaginta viros, quos tu nosti, quod seniores sunt populi (*Exod. xxiv*). » « Si habitaverit advena in terra tua, » et rel., id est Judæus gentilem ad Dominum convertentem, quasi fratrem tractet, memor quod ipse natura filius fuisset iræ sicut et cæteri. « Nolite facere iniquum aliquid, » et rel. « In regula, » id est in virga mensuraria, et in omni re

citadine divisionis, et cætera quæ sequuntur, in quibus jubemur fraudem cavere, ne minori dare et majori mensura velimus repetere et accipere. « Custodite omnia præcepta mea, » et rel. Sine dubio enim beatus est qui omnium mandatorum Domini voluntatem habet implendorum.

CAPUT XX.

« Si quis dederit de semine suo idolo Moloch. » Ideo hunc solum posuit, quia princeps vel principalis interpretatur, diabolus significans, qui est hujus mundi princeps; cui si quis opera sua consenserit, reus est pænæ. « Populus terræ lapidabit eum, » id est duris sententiis vincetur; « et ego ponam faciem meam contra hominem illum, » id est iram vindictæ: « eo quod contaminaverit sanctuarium meum, » id est sive animam suam, quæ est imago Dei, sive congregationem, domum videlicet Dei. « Quod si negligens populus terræ, et quasi parvipendens, » et rel., id est, si magistri dissimulant, et ita ut dignum est non redarguerint peccantem, ponitur facies Domini super eum, « et cognitionem eius, » ira super eum et ei consentientes. « Anima quæ declinabit ad magos et hariolos, » hæreticos et simulators, peribit de cœtu sanctorum. « Qui maledixerit patri et matri, » id est Domini Ecclesiam blasphemaverit. « Si mœchatus fuerit quis cum uxore alterius, » et rel., id est, si quis Ecclesiam sub alterius pastoris custodia deputatam miserit in sui erroris communionem, et persuasor et consentiens uterque condemnatur. « Qui coierit cum jumento, » et rel., id est, qui se errori stultorum immiscuerit. « Qui coierit cum masculo, » et rel., cum depravaverit, qui potest opera fortia perpetrare. « Mulier quæ succubuerit cuilibet jumento, » et rel., id est anima cujuslibet erroris stultitiæ consentiens. « Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, » et rel., id est qui per philosophiam gentilium in errorem ceciderit: menstruum autem a mense dicitur, et mensis a mensura. secundum etymologiam Latini sermonis. Denique gentilium sapientia ideo menstruo comparari potest, quia de mensuris physice philosophandi adorsum sunt solertiam. « Qui coierit cum uxore patru, » et rel., id est qui ab antecessoribus suis eruditus maculas errorum attigerit, sine mercede honorum operum peribit. « Qui duxerit uxorem fratris sui, » et rel., sicut Herodes fecit. Qui necessarium amicum corrupit suis persuasionibus quem Dominus sub specie dexteræ manus et pedis commendavit, similiter interibit: « Ne et vos evomat terra quam intraturi estis, » et rel., id est, ne turpiter ab Ecclesia projiciamini, si in ea prave vixeritis, quæ est terra generans herbam opportunam cum benedictione. Terra autem habitatores suos evomere dicitur, cum in ea manere non sinuntur exheredandi. « Vobis autem loquor. Possidete terram eorum, » et rel., id est bonis moribus vos dignos qua hæreditate facite, nam ipsi libenter possederunt eam. Mystice autem populo fideli præcipitur ut terram Ecclesiæ, quæ diabolo et erroribus liberata est

per Christum, sancta conversatione incolant et conservent. « Terram fluentem, » id est redundantem omni dulcedine: omnium enim ciborum qui parantur, lac et mel facillime parantur. In quibus eis innuit quod si præcepta ejus custodirent, sine ullo labore, cum omni jucunditate terram promissam essent possessuri. Sed et nobis timentibus Deum promittitur in præsentem dulcedo doctrinæ spiritualis et donorum, et in futuro requies sine labore. « Separavi vos a cæteris populis, » quia illis legem dedit; nos quoque separavit, qui nos fecit cognoscere suam potentiam. « Separate jumentum immundum, » id est, popularem hominem in stultitia erroris jacentem, ab eo qui simplicitate sua pauper est spiritu. « Ne polluatis animas vestras in pecore et avibus, » id est ne decipiāmini in stultitia errantium vel philosophorum astutia. « Eritis sancti mihi, » sancte viventes, reliqua ut supra. « Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, » et rel. Major sive minor, qui sequuntur errorem et falsos prophetas, mortis sunt rei, duris sententiarum jaculis convincantur, in peccatis suis, si non pœnituerint, peribunt.

CAPUT XXI.

« Non contaminetur sacerdos in mortibus civium snorum. » Dominus enim ad Ezechiel loquitur cum [f. de] omnibus sacerdotibus dicens: « Speculationem dedi te domui Israel: si non annuntiaveris impio iniquitatem suam, in peccatis suis morietur; sanguinem vero ejus de manu tua requiram » (Ezech. xxxiii), etc. Sic præcipitur magistris ne in peccatis civium suorum polluantur. « Nisi tantum in consanguineis, » etc. Sæpe evenit ut aliquis post rerum administrationem domesticarum ad sacerdotium promoveatur. Sed quia illud consortium conjugale non potest sine peccati admixtione haberi, permittitur sacerdos fragilitate pollui, id est curam necessario adjunctarum agere personarum: ubi vix, ut diximus, peccato careretur, non quod nuptias detestemur, sed quod originalis maculæ sciamus nos facibus irretitos. Jubetur enim, secundum Apostolum, is qui ordinandus est, bene præesse domui suæ filios habere pudicos, testimonium habere ab his qui foris sunt (1 Tim. iii). « Sed nec in principe populi sui contaminabitur, » id est, ne eis adulando peccatis eorum consentiat. « Non radent caput et barbam, » id est, non ad consentiendum peccatis cogitationes mentis declinent. In barba animi vigorem sive intellectum accipiunt. De his similiter accipiendum, sicut de cogitationibus prænotavimus. « Neque in carnibus suis facient incisuras, » id est, in vita sua non patiantur scandalum. « Incensum enim Domini, » id est orationes, « et panes, » id est hostias laudis, offerunt Deo. « Scortum et vile prostibulum non ducet uxorem, » id est, hæreticis et paganis non miscbitur, nec repudiatam, id est, Synagogam superstitione a Christo dejectam imitabitur. « Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, » et reliqua Anima alienius subjecti, si in errorem ceciderit, pœnitentiæ flammis

purgatur, vel gehennæ exurit. « Pontifex, id est A sacerdos maximus inter fratres, » et reliqua. Christus pontifex æternus, qui unctus est Spiritu sancto præ omnibus sanctis. « Cujus manus consecratæ sunt, » id est in cruce pro nostra justificatione extensæ. « Vestitusque est sanctis vestibus, » in cœtu sanctorum. « Caput suum non discooperiet, » id est divinitatem suam non deturpet: honorificat enim Patrem humanitati subjectus, divinitate æqualis. « Vestimentum non scindet, » id est Ecclesiam non patitur scindi. « Ad omnem mortuum non ingreditur, » nullius enim peccati particeps fuit. « Super patre quoque et matre, » id est super populo Judaico et Synagoga. « Nec egredietur de sanctis, » id est de Patris voluntate, « ne polluat sanctuarium, » id est Ecclesiam vel corpus suum, quod omnino non facit. « Virginem ducet uxorem, » cui Apostolus ait: « Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. » — « Viduam et repudiatam et meretricem, » et rel., id est Synagoga et paganicam superstitionem; « sed puellam de populo suo, » id est, regeneratam aqua baptismatis Ecclesiam de universalitate gentium. Populum suum dicit, quia unde homo est omne humanum genus quasi cognatum habet. « Nec omnino misceat stirpem generis sui, » et reliqua. Non enim membra sua cum pravis misceri permittit. Hæc de Christo potius prophetata quam jussa intelligamus, ut hæc omnia veraciter implentem patronum habeamus: « Qui habuerit maculam non offerat panes Deo, » id est, qui maculam habet conscientiam, de mysteriis Domini non tractet audaciter. « Si cæcus fuerit, » id est scientiæ lumen non habens; « si claudus, » id est in mandatis Domini non bene incedens: « si parvo vel grandi vel torto naso, » id est modica discretionem vel nimia et perversa; « si fracto pede, » id est non recte incedens in via Dei; « si manu, » id est opere corrupto; « si gibbus, » id est pondere peccatorum oppressus; « si lippus, » id est mandata Domini videns, sed non dignis exsequens actibus; « si albuginem habet in oculo, » id est obscuratum lumen scientiarum; « si jugem scabiem, » id est carnis petulantiam; « si impetiginem, » id est avaritiam; « vel herniosus, » id est mentis superfluis gravatus. Comprehendenda habet hæc vitia in duodenario numero, ut ostendat omnia apostolicæ illa esse doctrinæ contraria. Qui ergo se hujusmodi maculis oneratum meminert, non damnet seipsum corpus et sanguinem Domini sumendo indigne. « Vesceatur tamen panibus, » et rel., id est, licet talis sit, præbeatur tamen ei doctrinæ spiritualis alimentum, ut aliquando respiscat. « Intra velum non ingrediat, » vel in reconciliationem non facile inducatur, vel in mysteriorum apertionem, vel ingressum sibi regni cœlestis non promittat, quia nihil immundum illuc intrabit. « Contaminare non debet sanctuarium meum, » indigne sibi sancta usurpat. « Locutus est ergo Moyses ad Aaron, » et reliqua. Indicat lex omnia mandata Domini sacerdotibus, cum omni populo Christiano.

CAPUT XXII.

« Ut caveant ab his quæ sanctificata sunt, » id est caute tractent. Aperit autem post paululum quid cavendum præmonuerit: « Omnis homo, » id est, qui accesserit de stirpe vestra, » usque « in quo est immunditia. » De his videlicet quæ superius relata sunt nunc facit rememorationem. Nobis quoque summopere advertendum est ne indigne mysteria Christi contingamus. « Et non contaminent nomen sanctificatorum, » et reliqua. Contaminat hostiæ nomen, qui illam indigne offert, non secundum ejus dignitatem. « Qui fuerit leprosus aut patiens fluxum seminis, » et rel. Hæreticus vitiiisque variatus, et qui fornicationi et carnali inservit voluptati, non prius communicet quam per poenitentiam sanetur. « Qui tetigerit immundum super mortuo, » et rel., id est in aliquo polluitur mortuino; de quibus superius pleniter dictum est. Mystice autem, communionem peccati varius hic tactus immundorum designat, quibus qui polluitur, « immundus est; » usque ad expletam poenitentiam; « sed cum laverit carnem suam, » id est mundaverit conscientiam, et postquam « ecubuerit sol, » id est peractæ poenitentiae fervor exsuperat, tunc jam, si integre sit mundatus, licenter sanctificatis utatur. « Morticinum et captum a bestia. » De quibus diximus supra: « Custodiant præcepta mea, » et reliqua. Diligenter hoc observemus, ne morte secunda prosternamur. « Omnis alienigena non comedit de sanctificatis, » id est paganus non admittatur mysteriis Christi. Unde Dominus prohibuit margaritas jacere ante porcos. « Inquilinus sacerdotis et mercenarius, » et reliqua. Inquilinus quasi inculinus dicitur, eo quod sit intus in domesticis serviens officii; mercenarius vero qui laborat in agricultura vel pecudum custodia: uterque tamen non ut in domo permaneat servit, sed semper exire paratus, mercedem in præsentem expetere non desistit, eos designans qui in Ecclesia fide non propter æternam mercedem conversantes, indignos se Dominico corpore exhibent. « Quem autem sacerdos emerit, » et rel., id est qui evangelica cœmptus doctrina fidelem in Ecclesia Christo exhibere servitutem debet, non alienatur: « Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, » et rel.; id est anima quæ ignobilitati vitiosorum conjungitur, suspendatur a susceptione sacrorum. « Sin autem vidua vel repudiata, » et rel.; id est, si se a vitiis segregaverit; a malo liberata; absque inveteratis hominibus malis restituatur. « Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, » et rel., qui in divinis rebus aliquid præsumptuose tractaverit, quasi ignorans ejus virtutem, ipsam poenitentia persolvat, et quintam partem restituat, id est, unumquemque quinque sensuum ad se corrigendum instituat. « Qui autem obtulerit oblationem suam, » usque « masculus immaculatus erit, » et rel. Quidquid offerimus, in fortitudine firmæ actionis, sine malitiæ macula exhibeatur. « Ex bobus, » id est forti actione; « ex ovibus, » id est innocentie virtute; « ex capris, » id est fructu poenitentiar: « et

maculam habuerit, » et rel., si enim bonum opus A pro alia qualibet re quam debet agatur, « non erit acceptabile. » « Homo qui obtulerit victimam, » et rel. Bovem offert quilibet in magisterio constituit; ovem, humilem intellige auditorem; capram, poenitentiam, tales eos offerat quales hic præcipit. « Si cæcum fuerit, » id est lumine scientiæ carens; « si fractum, » id est non bene incedens; « si cicatricem habens, » id est præteriti notam peccati. Sunt enim quædam peccata quæ si manifeste in eo deprehendantur qui ordinandus est, rejicitur ab incæpto; « si papulas, » id est detractionis vitium; « scabiem, » inquietudinem et avaritiam; « vel impeliginem, » quæ sine dolore fatigat corpus, et convenit fornicationi, quæ carni dulcis, animæ est perniciis. Hujusmodi vitiis polluti nequaquam ad gradus promovendi sunt, quia acceptabiles Domino non sunt. « Bovem et ovem, aure et cauda amputatis, » et rel. Audrem abscisam habet, qui inobediens est, vel auditum verbi Dei fugit, vel vanarum rerum libens auditor est. Caudam perdidit, qui novissima sua prævidere non curat. Tales voluntarie offerri possunt, sed votum cum eis solvi non potest; qui ad poenitentiam instruendi sunt, ut convertantur, sed tamen in magisterium non suscipiendi. « Omne animal quod contritis vel lunsis vel sectis ablatisque testiculis est, » et reliqua. Testiculi speciem gignendæ prolis significant, et ideo omnino qui infructuosus est, id est operum bonorum spe vacuus, non potest Domino esse acceptabilis.

« De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, » et reliqua. Si quid pagani dederint ad offerendum, non est accipiendum. Oramus tamen pro catechumenis et conversione infidelium: cæterum si in errore persistere voluerint, vota eorum detestabilia sunt. « Bos, ovis et capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ. » Sive fortis, sive innocens, sive poenitens in hoc tempore meminerit se sub fragilitate naturæ detentum. Die autem octavo, etc., id est, in die resurrectionis jam immortalitate recepta, soli Deo sine defectione servient electi. « Sive ille bos, sive illa ovis non immolabuntur una die cum fetibus suis, » id est cum legis superstitione et vetustate Evangelii novitatem non observandum. De hostia eadem comedenda supra dictum est. « Eduxi de terra Ægypti, » Christus etiam liberavit nos de diaboli potestate. « Ego Dominus, » ideo ad singula subjungit commemorationem sui nominis, ut terrore eis incuteret nec peccarent, et dilectionem insereret, ut eos sua mandata diligentius intueri doceret.

CAPUT XXIII.

« Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas, » id est vacationes ab operibus malis quæ « Domini » dicuntur, quia Domini implent voluntatem. « Sex diebus facietis opus, » etc. Ostendit in hac vita piis laboribus insistendum, quia postquam ad requiem ventum fuerit, jam operandi tempus non erit. Bene

autem dicit, « in cunctis habitationibus vestris, » quia in futura vita est mansio, in præsentis peregrinatio. « Mense primo quarta decima die mensis, » etc. In tempore passionis Christi, initium enim omnis conversationis nostræ redemptio. Quod « quarta decima die phase » dicit agendum in quinta decima vero solemnitate, humanitatem Domini ostendit sub Evangelio umbram subsequente veram solemnitate rationis incipere. De quo die septem azymorum dies dinumerantur, quia nos redemptos a Christo in tota vita nostra ab amaritudine Judaicæ perversitatis esse debere immunes et aliorum errorum. « Dies primus erit vobis celeberrimus, » usque « dies autem septimus erit celebrior et sanctior. » Dies primus ingressus est novæ vitæ, dies septimus consummatio laborum; in quorum utroque maxime curandum est ne « servile opus, » id est peccato obnoxium facientes inveniamur. Si quis autem circa initium desidiose torpuerit, in fine in bonis inveniri laboret. « Cum ingressi fueritis terram, » et reliq., id est fideles cum in Ecclesia moremini; « et messeritis segetem, » id est populos ad credulitatem perduxeritis, de quibus Dominus dixit: « Videte regiones, quia albæ sunt ad messem, » afferetis manipulos spicarum, » cœtum scilicet sanctorum in primitiva Ecclesia, quod et factum est appositum in una die tribus millibus animarum et altera die quinque. « Qui levabit fasciculum coram Domino, » et rel. Quia eo adjuvante, id est Christo sacerdote magno, fidelium oblatio est Deo per ipsum. « Altero die Sabbati et sanctificabit illum, » et reliq. In resurrectione sua sanctorum unitatem copulavit. Si vero manipulum Christi carnem vis intelligere, unde nobis panis vite ministratur, alter dies passionis potest intelligi: uno enim die mysticam cœnam celebravit, altero corpus in crucis consummavit supplicio oblatus pro nobis. « In eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus, » id est, quando Christus in ara crucis immolatus est, sanctificata est in sanguine Christi unitas fidelium. « Libamenta offerentur cum eo, » id est, eo passo profluxerunt ex latere sacramenta redemptionis nostræ. « Duæ decimæ oleo conspersæ, » et reliquæ. Decimæ significant completionem legis. Duæ vero, duo Testamenta, vel legem et prophetas, in quibus manifestissime de passione Domini annuntiatur. « In odorem suavissimum Dominus. » Opus enim gratissimum Patri quod Filius agebat. « Liba quoque vini; quarta pars hin. » Vitum doctrina est spiritualis: quarta pars hin dicitur, quia in singulis Evangeliorum libris plenitudo sapientiæ invenitur. « Panem et polentam et pultes, » et rel., id est in illam animæ tuæ requiem præparare coneris antequam scias fide ejus redemptionis initium. « Numerabitis ergo ab altera die sabbati, » et reliq. Manipulus ergo ablatus est et sanctificatus, ut Josephus testatur, sexta decima luna; nunc vero videtur præcipere ut numeret a quinta decima luna, quando ipsæ primitiæ allatæ, nec tamen sunt sacrificio sanctificatæ. Nos autem « ab altero die Sabbati, »

id est a resurrectionis numeramus pluralitatem quinquagenariæ solemnitatis : sicut enim in monte Sina a præsentate Domino legis indicia [f. judicia] nondum conscripta populo Hebræorum, die quinquagesima postquam egressi sunt ex Ægypto, monstrata sunt : sic fidelibus post redemptionem quinquagesima die Spiritus sancti gratia de cœlis directa est. « Usque ad alteram diem expletionis hebdomadis septimæ, » id est hebdomadibus septem peractis, cum una dies adjiceretur, fiebant. « Sacrificium novum ex omnibus habitaculis vestris, » novo genere præcones, nova virtutum munera per omnia conventicula offerre sagtebant « panes primitiarum duos, » vel duo præcepta charitatis, vel duorum populorum collectionem. Dicuntur autem duæ decimæ similæ, quia utrumque Testamentum intima est sapientia formatum. Fermentata dicitur simila, id est firmitate doctrinæ repleta. Cocta in primitias Domini, id est, Spiritu sancto stabilita ad sanctificationem incipientium : septem agni immaculati Christum significant, qui per Spiritum sanctum voluit offerri : vel innocentiam vitæ, quam nobis gratia contulit Spiritus sancti. Vitulus Christum significat; arietes duo, vel Christum in duabus naturis, vel doctores duobus Testamentis imbutos; libamenta, vel mysteria redemptionis nostræ, vel sapientiæ spiritualis admixtionem; hircus poenitentiam sonat, quam Dominus primo prædicavit; duo agni pacem et sanctimoniam, sive humilitatem et mansuetudinem significant. De quibus Dominus ait : « Discite a me quia mitis sum (Math. xi), » etc. « Cedent in usum ejus. » Omnia quæ egerimus, ad sacerdotem Christum pertinent, quia ab ipso suscipiuntur. « Et vocabitis hunc diem celeberrimum, » et rel. Vere sanctissimus est, in quo sanctificata est omnis Ecclesia. De cæteris ut supra. « Postquam messueritis segetem terræ vestræ, » et rel. O Judæi, legis intelligentiam nolite in litteram de spirituali sensu detorquere, sed quæ capere non potestis populo Ecclesiæ, pauperi spiritu, allegorica subtilitate investiganda relinquit. Cætera quæ supra dicta sunt, et sub gratia spiritualiter impleta sunt, et a nobis quotidie, ut Domino placeamus credenda. « Mense septimo, prima die mensis, » et rel. Hoc est in plenitudine temporum, quando Dominus Jesus prædicavit annum Domino acceptabilem, in quo requiescere a malis operibus quasi per septenarium jubemur. « Prima die mensis, » id est in initio prædicationis; « clangentibus tubis, » id est personantibus doctrinæ clamoribus, « erit sabbatum memoriale, » id est consuetudo perseverans abstinendi a vitis. « Decimo die mensis hujus septimi, » id est in plenitudine ejusdem temporis, « dies expiationum » est affligere animas nostras; quia hoc tempus acceptabile, per poenitentiam nosmetipsos castigemus, ut expiationem quæ in Christi passione nobis concessa est, inveniamus. « Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, » et rel. Id est, quæ dum valet pro malis operibus poenitentiam agere, dissimulat, exterminabitur de cœtu sanctorum in cunctis generationibus;

A quia in Ecclesia suadentibus aliis, idem cultus justitiæ servari debet. « Affligetis animas vestras die nono mensis; a vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra. » A vespera usque ad vesperam sabbatizare, est in afflictione poenitentiae usque ad finem permanere, donec illucescat mane futurum. « A quinto decimo die mensis hujus septimi erunt feriæ tabernaculorum Domino, » et rel. Quindenarius numerus excellentissimos in se continet, id est septem et octo, quorum prior ad legem propter sabbatismum, sequens ad Evangelium propter resurrectionem, non absurde comparatur : in quorum observatione toto tempore hujus vitæ memores nos esse oportet, quia « non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Rom. xiiii), » ut taliter vivamus sicut hospites ad patriam festinantes : ejus nobis spiritum donavit, qui nos a diaboli servitute eripuit, sicut illi hanc solemnitatem ob recordationem liberationis suæ et eductionis ex Ægypto continuabant. Quod vero diem primum et octavum nominat celebres, ostendit medios simili devotione observandos, omnem quoque nostram vitam ab initio usque ad finem jubet esse custoditam. Est enim cœtus atque collectæ, id est dies cœtus pro genitivo, quasi congregationis; dies cœtus collecta, eo quod septem dies in ipso collecti sunt, id est consummati, quia erat finis festivitatis. Potest autem dies octavus intelligi resurrectio, quæ est dies cœtus et collectæ, quia tunc omnes congregabuntur in regnum Dei et temporum finis colligetur. « Offeretis in eis oblationes Domino holocausta et libamenta juxta ritum uniuscujusque diei, » et rel. Profectus virtutum varios offerre debemus, juxta quod tempus dictaverit, quia « tempus loquendi, tempus tacendi, tempus fletu et tempus ridendi (Ecc. iii), » et quæ sequuntur. « Exceptis Domini sabbatis, » et reliqua quæ præcepta sunt faciamus, cæterum quidquid possimus adjiciamus. « A quinto decimo die mensis septimi, » et rel. Recapitulat quæ supra dicta sunt, quorum sensus in propositu est. « Sumetis vobis die primæ fructus arboris pulcherrimæ, » id est initio gratiæ fructus virtutum, quæ a Christo proferuntur, et doctrinæ ejus custodia : ipse est arbor pulcherrima, qui de se ait : Si in viridi ligno hæc faciunt, et rel. « Spathulasque palmarum, » id est virtute justitiæ. Nam palma victores, laurus milites, hedera poetas coronat. « Spathulas » dicit, quasi ad similitudinem spathæ longioris per diminutionem; « et ramos ligi densarum frondium, » id est species multiplicium virtutum, ut est charitas, et misericordia, et humilitas : vel sententias sanctarum Scripturarum ramos nominat; « et salices de torrente, » id est castitate in brevitate hujus vitæ. Siquidem salix fructum non gignit, torrens cito pertransit « et latabimini coram Domino Deo vestro. » Spiritualiter potest gaudere, qui se his virtutibus scit exornatum. Sequentia ut supra. « Omnis qui de genere est Israel, » id est in consortio est Christianorum, « ut discant posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios

Israel, » etc. Ideo celebramus commemorationes redemptionis nostræ, ut et nos sciamus quantam benignitatem in nobis ostenderit Deus, et eandem noviter advenientibus manifestemus, ut reddatur Christo laus et gratiarum actio in sempiterna sæcula. « Locutus est Moyses super solemnitatibus, » etc. Lex loquitur fidelibus de omnibus observationibus Dei mandatorum.

CAPUT XXIV.

« Ut afferant tibi oleum de olivis purissimum ad concinnandas lucernas extra velum testimonii, » et rel. Filii Israel, qui sunt fideles, veram misericordiam exhibeant ad ornandum sua opera intra Ecclesiam : quibus Dominus dicit : « Sic luceat lux vestra coram hominibus (*Matth.* v), » etc. Aliter lucernæ sunt luminum Dei ibi, in quo misericordia maxime commendatur. « Ponetque eas Aaron a vespere usque ad mane, » et rel. Id est Christus, ubi sui claritatem et operum decorem in Ecclesia sua confirmat in nocte hujus vitæ usque in mane resurrectionis. « Super candelabrum mundissimum, » id est super Christum, qui omnem Ecclesiæ suæ continet statum. « Accipies quoque similitam et coques ex ea duodecim panes, » et rel. In sapientia divina instruantur doctores secundum apostolicam doctrinam; « habebunt duas decimas, » id est utriusque Testamenti conservent perfectionem; « quorum senos altrinsecus super mensam. » In sancta Scriptura concordant. Aliter panes illi Eucharistiam signant; mensa, altare : quod erat duodecim perfectam significationem ejus designant. « Et pones super eos thus lucidissimum, » id est orationem vel illuminationem Dei verbi, quia thus oculis predest. « Per singula sabbata mutabuntur, » id est doctores boni hinc translati ad requiem dicuntur, et alii in sabbato restituuntur propter eandem requiem, alii subrogantur. « Suscepti a filiis Israel, » a fidelibus enim sancti doctores sumuntur; « eruntque Aaron et filiorum ejus, » quia Christus accipit in semetipsum. « Ecce autem egressus filius mulieris Israelitis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israel, jurgatus est in castris, » et rel. Hic vir eum designat qui, in religione ecclesiastica natus, habet patrem Ægyptium, id est si gentilium philosophia in errorem incidit, hoc est enim jurgari; et per hoc nomen Domini blasphemaverit, ut errans, mittitur in carcerem, quia castigandus est fortiter. Qui postmodum jubetur extra castra lapidari, quia in errore perseverans duris sententiis excommunicationis extra Ecclesiam propulsandus. « Homo, qui maledixerit Deo suo, » et rel., id est qui per errorem cultum Dei violare nititur, vel poena poenitentiae, vel æterna damnatione affliget : « sive civis sive peregrinus, » id est Judæus gentilisve, « qui occiderit hominem, » id est seduxerit multis utilem, punietur, ut supra. Qui percusserit animal, reddat vicarium, id est qui seduxerit simplicem et stultum, ipsius seductionis culpam poenitentia digna absolvat. « Qui irrogaverit macula, » etc. In quocumque læserit proximi vitam digna emenda-

PATROL. CXIV.

tionem purget. « Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit, » sive Judæus, sive gentilis ad Ecclesiam confluent una emendatione se a prævaricatione mundet.

CAPUT XXV.

« Quando ingressi fueritis in terram, sabbatizetis Domini sabbatum, » id est intrantes Ecclesiam, requiem quærite futuram. « Sex annis seres agrum tuum, » id est in hac vita in præceptis legis labora, et in Evangelii gratia, quod est vineam sex annis putare; « et colliges fructus ejus, » id est labora ut ad fructum vitæ pervenias. « Septimo anno sabbatum erit terræ, » et rel., id est in futura requie tempus non erit laborandi nec fructus cum labore quærendus, ideo præcipit non metere. « Sed erunt vobis in cibum, » quæ a Domino concedentur sine labore percipientur. Nec enim ibi merces illa ullius labore augetur, sed misericordia Dei, quantum concesserit in cibum, id est refecionem vitæ; Domino et servo, id est magistro et subjectis; et mercenario pro æterna mercede in Ecclesia servienti; « advenæ et jumentis » de gentilitate converso et simplicibus. « Multæ enim sunt mansiones in domo patris (*Joan.* xiv), quia secundum suum modum unicuique retribuetur. » « Numerabis quoque septem hebdomadas annorum, id est septies septem, » quod significat perfectionem requiei, « et clanges buccina. » Canet enim tuba et mortui qui in Christo sunt resurgent primi (*I Cor.* xv). « Mense septimo decima die, id est in perfectione promissæ quietis; » sanctificabitis annum quinquagesimum. Quinquagenarius remissionem significare in multis ostendimus : in futura enim requie perfecta erit remissio, dum ad regnum vocabuntur omnes electi. Revertetur homo ad possessionem, id est paradysum, unde dudum exciderat, « rediet ad familiam, » suam id est ad angelorum consortium, prout cujusque merita expetunt. De non serendo et non metendo jam dictum est. « Sed statim oblata comedetis, » id est quæ Dominus justus judex retribuerit, statim his utamur, non quærentes seram laborum exercitationem. « Primitias vindemiæ non colligetis, » id est secundum litteram jubet ne colligant vinum exprimendum. « Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas, » id est in separatione corporis et animæ, vel in universali resurrectione redient electi ad paradysum, quo latro de cruce porrexit. « Quando vendas quippiam civi tuo, vel emes ab eo, » et rel., id est quando fratri tuo doctrinam commendabis, vel emes ab eo obedientiam, « ne contristes eum, » id est non majorem scientiam et actionem quæras ab eo quam tecum percepit : hoc est juxta numerum jubilæi emere. « Quanto plures anni remanserint post jubilæum, tanto crescet pretium, » etc. Quanto longiori tempore quis doctori inhæserit, tanto potiores fructus recompensare debet. « Ut habitare possitis in terra, » et rel. Domini mandata custodiamus, ut absque pavore, diabolicæ versutiæ in Ecclesia conversantes,

27

fructum vite in ipsa acquiramus. « Perfecta charitas foras mittit timorem (*I Joan. iv.*) » « Dabo benedictionem vobis anno sexto. » Id est in sexta ætate Domino incarnato, sicut Psalmista dicit: « Benedictio Domini super vos, benedicimus vobis in nomine Domini (*Psal. cxxviii.*) » Benedictio Domini est super nos, qui redempti in sanguine Christi, fructum virtutum germinare valemus. Benedicimur autem in nomine Domini, qui per Christi adventum Patrem cognoscimus; unde ipse ait: « Qui videt me, videt et Patrem meum (*Joan. xiv.*) » Et faciet fructus trium annorum. Tanta enim benedictio data est, ut in fide sanctæ Trinitatis omnibus abundemus. « Secretisque anno octavo. » Hoc est resurgentes stabitis ante tribunal Christi rationem dantes operum honorum, pro quibus coronemini. « Et comedetis veteres fruges usque ad nonum annum. » Id est in operibus bonis quæ in corpore acquisitis usque in æternum lætabimini et ultra, « Donec nova nascantur, edetis vetera. » Id est eo vos deducant cum Dei gratia operum honorum merita, ubi vobis ministrentur æterna. « Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea est. » Licet multi deviant Ecclesia, tamen non subvertetur in æternum, quia Christus in ea est. « Et vos advenæ et coloni mei. » Quamvis homo nascatur in Ecclesia, iterum renasci debet ut intret. « Unde cuncta regio possessionis vestræ, » et rel. Si quis corpus vel animam suam in servitutem peccati converterit, per pœnitentiam potest absolvi. « Si attenuatus frater tuus, » et rel. Si frater infirmatus fide vel actione subdiderit se iniquitati; « et voluerit propinquus ejus, » etc., id est doctor quilibet, si voluerit, per verbum et rationem potest eum revocare. Cui Jacobus dicit: « Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, » etc. — « Et si ipse pretium ad redimendum poterit invenire, » et rel. Id est si alterius caret auxilio et ipse aliquo se zelo compunctionis correat, « computabuntur fructus, » et rel., id est cogitet quantum servierit diabolo, et deinceps digne pœnitentiæ fructu vitam suam redimat. « Quod si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor, quod emerat usque ad annum jubilæum. » Id est si nondum zelo emendationis eriget se, in magistri potestate est, usque dum perveniat ad jubilæum, id est per pœnitentiam ad veram remissionem. « In ipso enim omnis venditio reddit, » et rel. In perfectione pœnitentiæ pristinae libertati peccatorum restituitur. Vendita domus in urbe in uno anno redimi potest. Non deinceps anno revoluto, quia cultus in lege traditionibus Pharisæorum pejoratus in anno, id est in tempore incarnationis Christi, redimi potuit de prævaricatione, si credere voluissent. Qui enim pertinaces in errore fuerunt possedit eos Satanas. « Nec redimi poterunt in jubileo. » In passione Christi, ubi dixit Dominus: « Pater, ignosce illis, » etc. (*Luc. xxiii.*) Qui autem crediderunt incarnationem ejus, in uno anno redemerunt conversationem suam, et illis hæc profuit oratio: domus in villa muros non habente sub condi-

tionem agrorum venditur, quia conversatio gentium custodia legis non ligata, si a vero deviaverit post agnitionem, pœnitentia redimitur. De jubilæo ut supra. « Aedes Levitarum quæ in urbibus sunt semper possunt redimi, » id est conventicula apostolorum quæ ipsi collegerunt pœnitentia, quod prius deliquerant, emundarunt. « Quia pro possessionibus sunt inter filios Israel, » quia illi quos converti fecerunt suis precibus, non eorum meritis, cum Domini pietate salvabant. « Suburbana eorum non veneant, » et rel., id est virtutes nunquam deserantur, quia sine illis vivere non possumus. Sunt autem quædam virtutes quæ nequaquam continuatim haberi possunt, ut jejunia et vigiliæ et cætera talia: aliæ autem, quibus nunquam homo debet spoliari, ut est charitas, humilitas, etc. Superiores quoque ita assidue possidentur, si dum non habentur in facto, efficiantur in voto. « Si attenuatus frater tuus fuerit, » et reliq. Si conjunctus tibi in Christianitate infirmetur, actione: et tu « susceperis eum » docendum, quantum ei dederis, exige, id est juxta doctrinam tuam quære ejus obedientiam. « Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, » et rel., id est doctrinæ thesaurum cum infirmo commendaveris, non exigas super possibilitatem ejus operationem. Aliud autem dare pecuniam nummulariis, ut cum usura referatur. Superabundantia frugum obedientiam immoderatam significat. « Si paupertate compulsus vendiderit, se tibi frater tuus, » etc., id est si infirmatus te sibi elegerit in magistrum; non ita eum contemas ut famulum, id est paganum, sed pro mercede futura tecum laboret usque ad jubilæum, id est remissionem peccatorum; dicit enim Paulus: « Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto vos, qui spirituales estis (*Galat. vi.*), » etc.; « operabitur apud te, » id est virtutes congreget: « et postea egredietur cum liberis suis, » id est operibus suis, « ut revertatur ad cognitionem suam, » id est ad evangelicam conversationem « et possessionem patrum sanctorum, » id est paradisi. « Ne affligas eum per potentiam, » hoc est quod Apostolus præcipit: « Non dominantes in clero, sed forma facti gregis (*I Petr. v.*) » — « Servus et ancilla sint vobis donationibus, » et rel., id est paganos inferiores vobis ducite; « et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint, » id est catechumeni, vel illi qui eorum vitam æquuntur; « hos habebitis famulos, » et rel., in æternum virtutibus super illis emineat. « Si invenerit apud vos manus advenæ aut peregrini, » et rel. Si frater infirmus alicui peccato consenserit; « quod si voluerit de fratribus ejus, » id est Christianis per orationem vel doctrinam potest eum liberare; vel si ipse zelum habuerit pœnitendi, reputet tempus venditionis suæ, quo servivit peccato, et dignam pœnitentiam in sequenti vita studeat exercere. Non affliges eum violenter in conspectu tuo, quasi dicat: Debitor illi es, ut non patiaris eum affligi, sed liberare. « Quod si post hæc redimi non potest, » et rel. Id est si per se vel alium citius non

redimitur, aliquando tamen, si poeniterit remissione accepta, cum bonis operibus reddibus libertati. « *Eduxi de terra Ægypti,* » id est de diaboli potestate redemi.

CAPUT XXVI.

« Non facietis vobis idolum, » et rel., id est avaritiam non habeatis, « quæ est idolorum servitus (*Ephes. v*) : » — « Nec titulos erigetis, » secundum litteram altaria plurima dicit, mystice principalia vitia et crimina capitalia. « Nec insignem lapidem ponetis, » et rel. Hoc juxta historiam patet, allegorice autem prohibet per avaritiæ culturam pretiosarum rerum, sive lapidum, sive aliorum metallorum, seu quarumcunque rerum congeriem cumulare. « *Babo vobis pluvias temporibus suis,* » id est doctrinam Scripturarum vel bonorum magistrorum. « *Et terra gignet germen suum,* » id est vestra vita virtutes bonorum operum. « *Et pomis arbores replebuntur,* » id est sanctis virtutibus. « *Apprehendet messium trituram vendemiam,* » et rel. Consummationem unius virtutis alia pro mercede subsequitur, ut Paulus dicit : « *Deus, qui operatur in vobis et velle et proficere pro bona voluntate (Phil. ii).* » Pro bona enim voluntate perfectionem dicit bonis operibus ministrari. « *Et comedetis panem vestrum in saturitate,* » id est doctrinam spiritualem; « et absque pavore habitabitis. » Qui enim mandata Domini custodit, insidiis diaboli non capitur. « *Pacem dabo in sinibus vestris,* » id est in Ecclesia, sive in unoquoque homine : tunc autem vera pax, dum homo in semetipso conflictationes vitiorum non sentit. « *Dormietis, et non erit qui exterreat,* » id est requiescetis nullo perturbante. « *Auferam malas bestias,* » id est spirituales inimicos. « *Gladius non transibit terminos vestros,* » id est gladius discordiæ vel vindictæ. « *Persequimini inimicos vestros,* » etc., id est bene operando diabolum vincetis. « *Persequentur quinque de vobis centum alienos,* » id est pauci fidelium qui tunc sensus suos bene regunt, et divinam legem sequuntur, plenitudinem adversæ potestatis depellunt : perfecti nempe sicut in bono accipiuntur, ita contrarias habent malorum numerositates. « *Cadent inimici vestri gladio,* » id est maligni spiritus Dei vindicta. « *Respiciam vos,* » per misericordiam. « *Comedetis vetustissima veterum et vetera novis supervenientibus projicietis.* » Propter fertilitatem terræ dicit. Mystice hoc facimus, dum secundum Apostolum, « quæ retro sunt oblii (*Philip. iii*), » id est interiora extendimur : semper enim sancti quasi in initio virtutum sunt, dum præterita bona sibi sufficere non putant. « *Ponam tabernaculum in medio vestri,* » id est in unoquoque justo habitacionem meam. « *Ambulabo inter vos,* » id est ut vos ambulare faciam in præceptis meis. « *Et confregi cateenas cervicum vestrarum ut incederetis erecti,* » id est pondera peccatorum abstuli, ut Deum cognoscatis, et ejus memoriam habeatis, nec terrenis desideris incumbatis. « *Visitabo vos velociter in egestate et ardore,* » ut semper sitiatis et nunquam

saturemini; « qui conficiat oculos vestros, » id est ardor oculos vestros deficere faciat, et videant quod nolunt; « et consumat animas, » propter angustias. Ardore et egestate designat contemptoribus mandatorum Dei situm spiritualis intelligentiæ insistere. « *Frustra seretis sementem,* » et reliq., id est vos, qui sine Christo vultis esse, frustra virtutes aliquas imitamini, quia eas diabolus sua perversitate corrumpit. Quæ sequuntur ad eundem pertinent sensum. « *Fugietis nemine persequente,* » id est nullam confidentiam habentes, conscientia accusante, in peccatis vestris tabescetis. « *Addam correptiones vestras septuplum,* » id est perfectam vindictam. Sic et in sequentibus. « *Dabo vobis cælum desuper sicut ferrum et terram æneam.* » Simpliciter propter sterilitatem dicit, quia imbre desuper non veniente terra non gignit. Mystice autem nec divinum auxilium habent, nec fructum in Scripturis, vel in cordibus suis invenient Christum contemntes. « *Nec arbores poma præbebunt,* » id est qui videntur fructum facere debere, nullis virtutibus insigniuntur. « *Emittam bestias agri,* » id est malignos spiritus, « qui consumant et vos et pecora vestra, » id est sapientes et hebetes : « *desertæque sient viæ vestræ,* » id est actiones, nullo eas exercente. « *Ego quoque contra vos adversus incedam.* » Qui Domini voluntati contrarii sunt, sciant sibi Dominum non satis esse præsentem ad auxilium. « *Inducamque super vos gladium,* » et rel., id est verbum Dei, qui vos Judæi convincat siue gratia Evangelii legem non posse salvare. Cuncta enim hæc quæ circumstant ad Judæos pertinent, Christum venientem non suscipientes. « *Cumque confugeritis in urbes,* » et rel., id est ad prophetas vestros convincet te eorum sensus mortaliter sapere. « *Postquam confregero baculum panis vestri,* » et rel., id est fortitudinem Scripturæ, quam carnaliter observatis. Lex enim sine Christo nihil valet. « *Ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes,* » et rel., id est decem mandata in legis angustia præparent sensum; « sed minime dent ad saturitatem, » quia latitudinem spiritualis intelligentiæ non habent. « *Ita ut comedatis carnem filiorum et filiarum vestrarum.* » Quod utrumque et in captivitate Babylonica et romana actum est. Cæterum filiorum ac filiarum carnes comederant, dum discipulos suos perversa doctrina decipiebant. « *Destruam excelsa vestra et simulacra confringam,* » id est sacerdotes et magistros. « *Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum,* » Scribas et Phariseos, idcirco idola, quia eorum superstitiones Domini mandatis præferebant, « *urbes vestras redigam in solitudinem,* » in prophetis carnalem sensum non sequimini; « et deserta faciam sanctuaria vestra, » id est derelinquere cultum et religionem vestram. † Non recipiam odorem ultra suavissimum, » id est victimarum, quæ in umbra mihi placuerunt. « *Disperdamque terram vestram,* » id est Scripturam carnaliter intellectam ita permanere non patiar. « *Et stupebunt super eam omnes inimici vestri, cum habitatores*

illius fuerint. » Id est conversi de gentibus, qui fidei hereditatem pro vobis acceperunt, duritiam vestram mirabuntur : inimicos autem eos dicit, quasi contrarios. « Vos autem dispergam in gentibus, » sicut deinceps post passionem Christi actum videmus. « Et evaginabo post vos gladium. » Ubique enim verbum Dei illos impugnat. « Tunc placebunt terræ sabbata sua, » id est Scripturæ, quod quiescit a carnali observatione, cui vos requiem justæ observantiæ non præstitistis. « Et qui remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum. » Id est qui prius crediderunt, si reversi fuerint, dabo eis inquietudinem sub Christiano populo constitutis, de propriis sedibus pulsis. « Terrebit eos sonitus folii volantis, » id est sententia prophetarum : quidquid enim gentes viderint de his quæ lex prohibet præsumere, terret eos atque videre refugiunt ; « et ita fugiunt quasi gladium, » etc. Dum eis quisquam Scripturarum ostendit, « cadent nullo persequente, » id est putant in malum suum hoc agi, cum non propter aliud quam benevolentiam talis eis charitas ostendatur. « Corruent singuli super fratres suos, » id est deducunt in ruinam. « Hostilis vos terra consumet. » Scriptura videlicet evangelica vos errare convincet. « Quod si de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, » etc. Qui persistere volunt in cœpto errore patria perdita, ipsi quoque pœnis deficiunt, « donec confiteantur iniquitates suas, » vel hic per pœnitentiam, vel in futuro ad rationem reddendam. « Et inducam in terram hostilem, » id est in doctrinam evangelicam, « donec erubescat incircumcisa mens eorum, » a veritate superata. « Et recordabor fœderis mei, » etc., spiritualis promissionis. « Terræ quoque memor ero, » id est synagogæ eorum. De sabbatismo terræ supra dictum est. « Attamen cum essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, » etc. Hoc est quod dicit Apostolus : « Cæcitas ex parte contigit in Israel donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. xi). » — « Et recordabor fœderis mei pristini, » etc., quia eis promissiones exhibitæ sunt.

CAPUT XXVII.

« Qui sponderit animam suam, sub æstimatione dabit pretium. » Qui vitam suam Domino voverit pro æstimatione virium illi serviat. « Si masculus fuerit a vicesimo anno usque ad sexagesimum, » id est, fortis ad bene operandum, a completionem legis, quæ in decalogo constat, qui et secundum litteram et allegoriam debet observari usque ad sexagenarium, id est perfectionem operum. Senarius perfectus per denarium, æque perfectum, multiplicatur, ut hic proponitur. Dabit quinquaginta siclos, id est, totam vitam suam Spiritualiter vivat. « Si mulier, triginta, » id est, infirmior actu Trinitatis fidem cum observatione mandatorum. « A quinto anno usque ad vicesimum masculus dabit viginti siclos, » id est, postquam sciverit quinque sensibus corporis uti, usque ad supradictam completionem

A ipsam diligenter, si firmior est, observationem exhibeat, « Si autem mulier, decem, » id est, infirmior tamen historialiter decalogum servet. « Ab uno mense usque ad annum quintum, » id est, ab initio conversationis usque ad observationem sensuum fortior, quinquē siclos, id est quinque sensuum dominationem ; infirmior, tres, hoc est Trinitatis fidem offerat Deo. Quibus incipientibus Petrus dicit : quasi modo geniti infantes (I Petr. ii), etc. « Sexagenarius et ultra masculus dabit quindecim siclos. » Sexagenarius jam bello et nuptiis non satis aptus, et eum signat qui ad culmen summarum virtutum ascendere minus idoneus est, sicut est virginitas et martyrium et monachorum recta conversatio. Qui hæc jam minus implere potest, reddat quindecim siclos, id est fortiter quinque sensuum custodiam cum legis observantia, « femina, decem, » id est infirmior, decalogi vel historiales observantiam. Si pauper fuerit, » etc., id est, si inops virtutum, promissa recompensare non potuerit, quantum ei imponatur a majoribus considerata ejus virtute perficiat. « Animal quod immolari Domino potest, » etc. Discipulus quem ad Domini servitium disposeris non abjiciatur, ut quæras alium, « nec melius malo, nec pejus bono. » Bonum malo non commutes. Si vero malus est, de correctione ejus ne deficias nec penitus abjicias, sed ad promissum præsentare satage. « Qui mutaverit, » etc., id est si alium pro illo meliorem, acquisieris, ambos salvare memento. « Animal immundum, quod immolari Domino non potest, » etc. Id est, si quis eam Domino promiserit cujus vitia ne offeratur contradicunt, pretium ejus ponatur, id est studium impendatur, ut de illa immunditia liberetur. Quod sacerdos dijudicat bonum an malum sit, significat illum magistrum considerare debere utrum sit corrigibilis an non, etsi sit, studium correctionis ei adhibeat. Quod si facere voluerit, addet quintam partem, id est per intellectum suum hoc efficiat. Ideo quintam partem intellectum dicimus quia singulis quinque sensuum idem præest. « Homo si voverit domum suam, » etc., id est domesticam Ecclesiam : qualis sit probet et quantum valet, tantum in Domini servitium redigatur. « Si autem ille qui voverat voluerit redimere eam, » id est si iterum eam gerere voluerit juxta intellectum suum, fructus ejus recompenset. « Quod si agrum possessionis suæ voverit, » etc., id est meditationem, quam in divina Scriptura debet habere ; juxta mensuram sementis æstimabitur, id est secundum capacitatem sensus sic promittatur. « Si triginta modis hordei seritur, » etc. Si per Trinitatis fidem sensus legis in littera latentis capit, ad Spiritus sancti gratiam percipiendam meditetur. « Si statim ab anno incipientis jubilæi voverit, » etc. Si in initio conversationis meditationem suam ad divinam legem scrutandam commendaverit, quantum laborare potuerit, tantum remunerabitur. « Sin autem post aliquantum temporis, » etc., id est si in provectori ætate ad hoc

agendum convolaverit, sicut minus jam capere poterit, sic minorem recipit mercedem. « Si voluerit redimere agrum qui voverat, » etc. Id est si meditationem suam ut semetipsum in Scripturis instruat revocare voluerit, non ut semper alterum audiens, nunquam sibi ipsi præbeat refectionem, juxta intellectum veritatis eam percipiat, ut ejus fructum recompenset Domino cui illam promisit, et sibi fructum inde dulcedinis metat. « Si autem noluerit redimere, sed alteris civilibus fuerit venundatus, » etc. Si meditationem suam, ut per se legat et intelligat, ad se reducere tardaverit, et alteri semper soniti voluerit, potest contingere ut illi adhæreat, de quo errorem capiat, unde non facile redimatur. « Quia cum jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, » etc. Cum enim venerit dies retributionis, « ad jus pertinet sacerdotis, » quia ei per quem Domino oblati sunt merces restat laboris, licet ipse postea perierit. Ipse enim qui vovit sacerdos Dei est. « Si ager emptus et non de possessione majorum, » etc. Id est, si discipulus aliunde veniens meditationem inierit erga te, qui non sit de schola tua, supputa quantum in eo possis elaborare, et studium adhibere lucrandi eum. « In jubilæo autem revertetur ad priorem Dominum, » id est, ei qui primum laboravit in eo merces laboris impendet, te studii tui suscipiente remunerationem. « Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur, » omnis iudicii et negotiorum diversitas juxta doctrinam ecclesiasticam pensetur. « Siclus viginti obolos habet. » Ipse quidem modus doctrinæ divinæ in decalogo continetur, qui in vicenario bis ducitur, vel quia duo præcepta continent charitatis, vel quia et historialiter et allegorice est observandus. « Primogenita quæ ad Deum pertinent, » etc. Hi qui in primordio conversationis semetipsos Deo dedicant, non possunt in eis alii conversationis sibi usurpare effectum. « Sive bos, sive ovis, » ut supra. « Quod si immundum est ani-

mal, » etc. Debilitatis immunditiam dicit. Si quis semetipsum constrinxerit in aliquo voto, sicut est virginitatis promissio, et rursus in aliquo vitiosus fuerit, in eo quod ex sua promissione servavit, ab alio non potest Deo offerri; in alio vero, quo minus perfectum est redimi, juxta considerationem necessitatis opus habet. « Si redimere noluerit, vendetur alteri. » Si unus eum non redemerit, alius eum suo studio poterit restaurare. « Omne quod Domino consecratur, sive homo, » etc., sive rationalis et sapiens, sive subjectus, sive meditatio Domino offerenda consecratur, non commutetur alio, ut supra dictum est; « nec redimi poterit, » id est commutatione alterius. « Morte moriatur. » Quidquid Domino promittitur nullo modo prætermittatur, sed usque ad mortem servetur. Dicit etiam Apostolus de fidelibus Domini: « Carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis (Gal. v.) » « Omnes decimæ terræ, » etc., id est, omnium operum perfectio Domino consecratur. « Si quis redimere voluerit decimas suas, » etc., id est bona opera sibi confirmare justo intellectu, eorum fructum Domino recompenset. « Omnium decimarum, » etc., omnium ordinum qui sub disciplina Christi sunt. « Quidquid decimum venerit, » etc., id est, quicumque legis justam habet intelligentiam, Domino sine ulla commutatione ex debito hostia offertur: cætera ut supra. Pietatem autem tuam, Deus omnipotens, obnixè deprecor ut me facias tibi semper placitum sacrificium laudum tuarum offerre, ut et quæ agenda sunt veraciter agnoscam, et agnita fidei operum executione perficiam, ne ignis Spiritus sancti et venerandæ charitatis quem perpetuo servandum præcepisti, quem per effusionem veri sanguinis in corde et pectore meo confirmasti, deficiat; sed ad laudem et honorem nominis tui, in tuæ servitio dilectionis ardeat in sæculum. Amen.

WALAFRIDI STRABI

FULDENSIS MONACHI

HOMILIA IN INITIUM EVANGELII SANCTI MATTHÆI.

(Pez., Thesaurus noviss. Anecd., tom. II, p. 41.)

INITIUM SANCTI EVANGELII SECUNDUM MATTHÆUM.

Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob, Jacob autem genuit Judam et fratres ejus, etc.

Moses vir sanctus librum creationis cœli et terræ, divina fultus auctoritate, conscripsit, in quo perituri hominis originem texerat. Matthæus, apostolus Christi et evangelista, librum generationis Jesu Christi, in quo est initium salutis nostræ, et qui

D est perfectio æternæ beatitudinis nostræ, congruo scripsit exordio: quia Jesus *Salvator* interpretatur; Christus *unctus*, quod est nomen summæ dignitatis; quia antiqui reges et prophetæ atque sacerdotes oleo ungebantur sanctificationis. Jesus autem Christus Dominus noster oleo lætitiæ præ participibus suis unctus a Domino legitur. Qui venit in hunc mundum per electos et circumcisos patres, quorum nomina per ordinem Matthæus ideo in exordio sui